

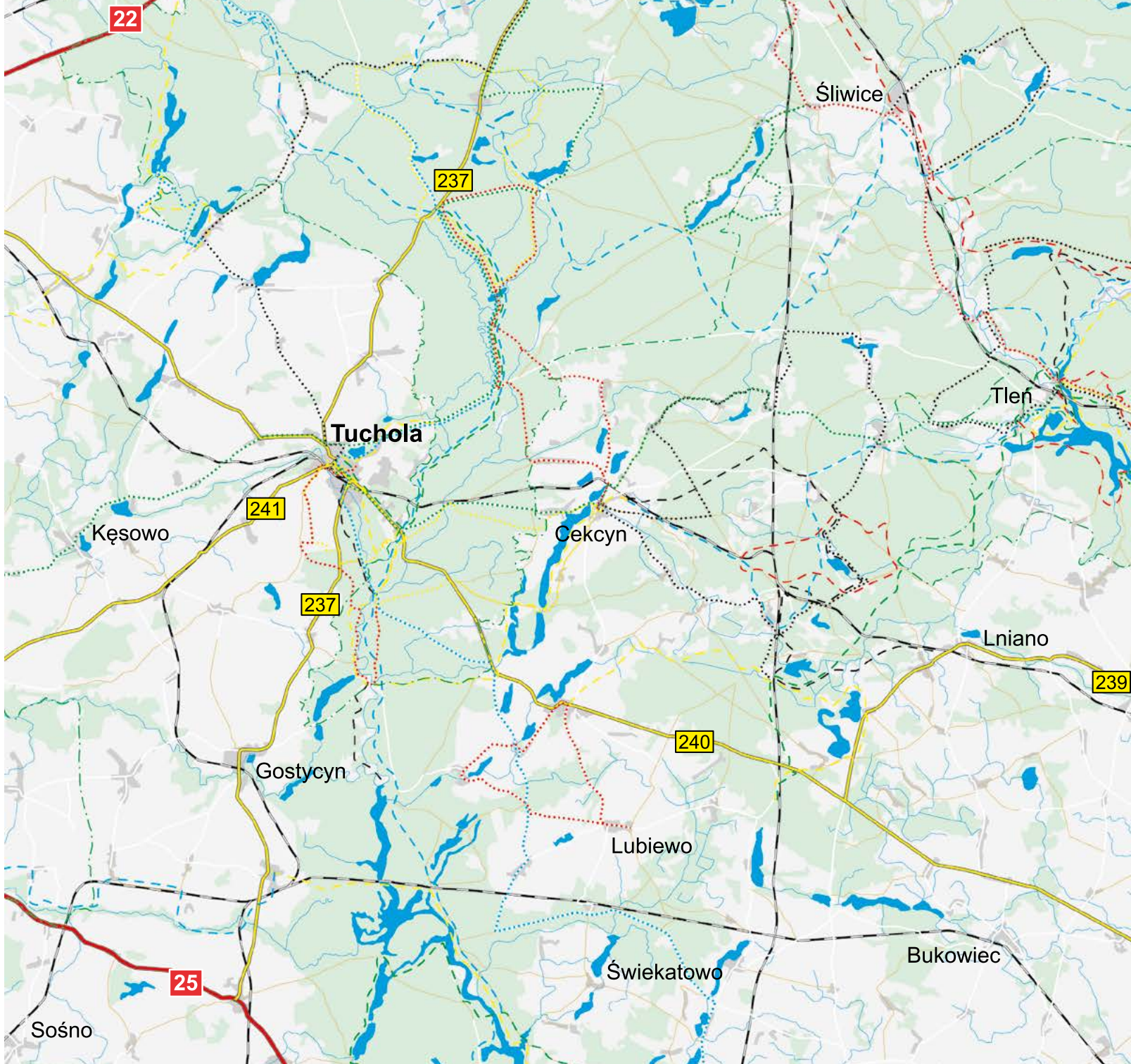
Bory Tucholskie

PRZEWODNIK ROWEROWY PO POWIECIE TUCHOLSKIM

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie

Materiał opracowany przez Fundacja Zrównoważonego Rozwoju Lokalnego "Cisowy Fyrtel".
Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Materiał współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.”
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

22

237

Śliwice

Tuchola

Tleń

241

Kęsowo

Cekcyn

237

Lniano

239

Gostycyn

240

Lubiewo

25

Świekatowo

Bukowiec

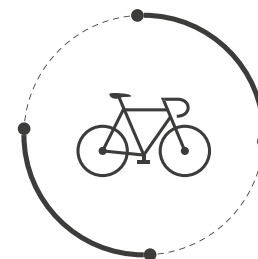
Sośno

LEGENDA

- kościoły, kaplice
- zamki, pałace, dwory
- muzea
- inne zabytki architektury
- akwedukty
- zabytki techniki
- wioski tematyczne
- punkty widokowe
- inne ciekawe miejsca
- rezerваты przyrody
- pomniki przyrody
- granice parków krajobrazowych
- szlaki turystyczne rowerowe
- szlaki turystyczne piesze

ZOBACZ
MAPĘ

Bory Tucholskie

PRZEWODNIK ROWEROWY PO POWIECIE TUCHOLSKIM

Cekcyn i okolice z lotu ptaka

Podczas przygotowania tego przewodnika, godzin spędzonych na rowerze, zwiedzania zabytków, podziwiania przyrody i krajobrazów ciągle wracało jedno pytanie: co tak bardzo przyciąga w te strony, zatrzymuje i każe wracać, by zagłębiać się w lasy, szukać tajemniczych dolin rzek czy starych drewnianych domów poukrywanych w sielskich wioskach?

Czytając pierwszy przewodnik po Borach Tucholskich doktora Kazimierza Karasiewicza z 1922 r., trudno oprzeć się wrażeniu, że niewiele się tu zmieniło w ciągu wieku. Woda w Brdzie wciąż płynie wartkim nurtem przez Piekło, wiekowe cisy nadal szumią w „świętym gaju” w Wierchlesie, a uczynni Borowiacy niezmiennie służą serdeczną pomocą przyjezdnym odwiedzającym te strony.

W naszym skomplikowanym, szybko zmieniającym się świecie Bory Tucholskie wydają się ostoją odwiecznego spokoju, prostych zasad i życia zgodnego z rytmem natury. Ten stan udzieli się każdemu, kto będzie tu choć przez chwilę.

SPIS TREŚCI

str. 06

1 – CO WARTO ZOBACZYĆ

Najważniejsze atrakcje, najciekawsze miejsca

str. 08

2 – JAK ZWIEDZAĆ BORY TUCHOLSKIE NA ROWERZE?

str. 10

3 – JAK KORZYSTAĆ Z PRZEWODNIKA?

str. 14

4 – TRASY DLA (PRAWIE) KAŻDEGO

Trasy prezentowane w poniższej części przeznaczone są dla przeciętnie zaawansowanych rowerzystów.

str. 54

5 – TRASY DLA POCZĄTKUJĄCYCH I JEŹDZĄCYCH RODZINIE

Prezentowane w tej części przewodnika propozycje wycieczek zostały dobrane ze szczególnym uwzględnieniem niezaawansowanych rowerzystów i osób podróżujących z małymi dziećmi.

str. 72

6 – TRASY DLA SZUKAJĄCYCH PRZYGODY

Osoby poszukujące warunków do jazdy rowerem górskim znajdą w Borach Tucholskich sporo atrakcyjnych i wymagających ścieżek.

1 CO WARTO ZOBACZYĆ

Najważniejsze atrakcje Najciekawsze miejsca

Bory Tucholskie są jednym z największych kompleksów borów sosnowych w Polsce. Zajmują ok. 3 tys. km² sandru w dorzeczu Brdy i Wdy oraz Równiny Tucholskiej i Równiny Charzykowskiej. Powiat tucholski wraz z przecinającą go południkowo Brdą stanowią swoistą południową bramę do tej krainy.

Największym bogactwem tego regionu jest przyroda. Na omawianym obszarze chroniona jest przez Tucholski Park Krajobrazowy, Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie, obszar Natura 2000, leśny kompleks promocyjny, kilkanaście rezerwatów i ponad 200 pomników przyrody. Najatrakcyjniejsze miejsca związane są głównie z dolinami rzek Brdy, Stążki, ich dopływów oraz jeziorami. Są tu punkty widokowe, wiekowe drzewa, bagna, torfowiska czy enklawy lasów liściastych.

Nie brakuje również ciekawostek stworzonych ręką człowieka. Bogata kultura borowiacka przejawia się w lokalnej architekturze, kultywowanych tradycjach, kuchni i rzemiośle. Odrębną, interesującą dziedzinę tworzą obiekty hydrotechniczne, zapory, elektrownie wodne, akwedukty, jazy i kanały. Przy licznych jeziorach znajdziemy plaże i kąpieliska. Często wyposażone w wypożyczalnię sprzętu, place zabaw i inne atrakcje. Można śmiało powiedzieć, że Bory rosną z duchem czasu. Sporo zabawy będą tu mieli „poszukiwacze skarbów” geocache oraz miłośnicy zagadek typu questing. Zwiedzając te okolice, napotkamy „mówiące kamienie”, które oprócz nazwy miejsca, oznakowane są kodem QR. Po jego zeskanowaniu telefonem komórkowym otrzymamy informację o pobliskim obiekcie.

TOP 9 Bory Tucholskie

CEKCYN

kompleks rekreacyjny nad jeziorem Cekińskim Wielkim

FOJUTOWO

najdłuższy akwedukt w Polsce

GOŁĄBEK

ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna „Jelenia Wyspa”

KRĄG I RZEPICZNA

zabytkowe borowiackie domy

RACIAŹ

częściowa rekonstrukcja grodziska z XIII w.

ŚWIT

rezerwat „Dolina Rzeki Brdy” i przełomowy odcinek rzeki, tzw. Piekiełko

TUCHOLA

starówka, Muzeum Borów Tucholskich, Muzeum Sygnałów Myśliwskich, Dni Borów Tucholskich

WIERZCHLAS

Rezerwat Cisów Staropolskich im. Leona Wyczółkowskiego

WIOSKI TEMATYCZNE

Adamkowo, Krzywogoniec, Jabłonka, Nowy Sumin, Piła, Wielki Mędomierz, Żalno

2 JAK ZWIEDZAĆ BORY TUCHOLSKIE NA ROWERZE?

Układ dróg, stosunkowo gęsta sieć połączeń kolejowych oraz dobre zaplecze sprawiają, że rowerowe wędrówki po Borach Tucholskich są łatwe i przyjemne.

DOJAZD

W sezonie letnim liczne połączenia kolejowe pozwalają dotrzeć do dowolnego zakątka Borów Tucholskich, w tym również do głównych ośrodków powiatu (Tuchola, Cekcyn, Śliwice).

Jeśli podróżujemy samochodem, to nie będziemy mieli problemów z parkowaniem. W lasach wytyczono punkty postojowe. Parkingi znajdują się przy leśniczówkach, węzłowych punktach szlaków, w miejscowościach.

Jeśli chcemy tu dotrzeć rowerem, to naturalną bramą Borów Tucholskich jest Bydgoszcz i rowerowy szlak Brdy prowadzący przez Koronowo (patrz str. 17).

INFRASTRUKTURA

Bez problemu znajdziemy nocleg dopasowany do naszego budżetu i wymagań. W prawie każdej wsi spotkamy sklepy, a w większych miejscowościach również restauracje. W Tucholi znajdują się sklepy i serwisy rowerowe. Niektóre z nich oferują też wynajem jednośladów.

DROGI

W lasach, szczególnie na północy (okolice Okonin, Białej, Fojutowa), można się spodziewać znacznych odcinków duktów o grząskiej piaszczystej nawierzchni. Jednak wiele dróg leśnych jest uszlachetnionych szutrem. Dotyczy to przede wszystkim dróg pożarowych i dojazdów do leśniczówek. Drogi asfaltowe są w większości w dobrym i bardzo dobrym stanie. Sporadycznie trafimy na drogi zniszczone i dziurawe. Odcinki dróg dla rowerów spotkamy głównie w większych miejscowościach. Na większości asfaltowych dróg gminnych i wojewódzkich ruch samochodowy jest niewielki. Wystrzegać się należy tylko przejazdów drogami wojewódzkimi nr 240 (Tuchola-Świecie) i 237 (z Tucholi do Mąkowska), które stanowią główne osie komunikacyjne w tym rejonie.

PRZEWYŻSZENIA

Oprócz ścisłej okolicy dolin rzek, obszar powiatu tucholskiego jest w większości stosunkowo płaski. Nie napotkamy tu na strome podjazdy.

Rowerowe stacje

W Pile i Teologu funkcjonują miejsca przeznaczone specjalnie dla turystów na dwóch kółkach. Ich oferta skierowana jest zarówno do grup zorganizowanych, jak i indywidualnych. Obejmuje cały szereg usług: od noclegu, przez wyżywienie, udostępnienie kuchni, usługi przewodnickie, aż po serwis rowerowy. Przed przyjazdem niezbędny jest wcześniejszy kontakt telefoniczny.

Więcej informacji: domkiborowiackie.pl

3 JAK KORZYSTAĆ Z PRZEWODNIKA?

Większość z zawartych w przewodniku tras przebiega po znakowanych szlakach rowerowych (rozdz. 4 – str. 16). Przedstawiono też propozycje wycieczek znacznie łatwiejszych (rozdz. 5 – str. 56) oraz wymagających roweru górskiego i dobrej kondycji (rozdz. 6 – str. 74). Opisy szlaków uzupełniają ich krótkie charakterystyki z podstawowymi informacjami. Natomiast schematyczne mapy pozwalają zorientować się we wzajemnych relacjach między poszczególnymi trasami, miejscowościami, atrakcjami i połączeniami kolejowymi.

Szlaki zostały opisane w sposób pozwalający poznać ich charakter, przebieg i najważniejsze atrakcje. Mimo to naturalnym uzupełnieniem przewodnika powinna być mapa w skali 1:100 tys. lub większej, która stanowi zawsze najpełniejszą informację o odwiedzanej okolicy.

JAK CZYTAĆ CHARAKTERYSTYKĘ SZLAKÓW?

Przy opisach tras znajdują się ich skrócone charakterystyki. Zawarte w nich informacje pozwolą dobrać trasę do indywidualnych potrzeb, zainteresowań, kondycji, umiejętności oraz posiadanego sprzętu.

CZAS PRZEJAZDU

Podany szacunkowy czas wycieczki zakłada średnią prędkość jazdy 13-18 km/h. Doliczyć do tego należy czas na postoje, zwiedzanie, posiłki itp.

TRUDNOŚĆ

Z najłatwiejszymi szlakami nie będą miały problemu osoby sporadycznie jeżdżące na rowerze. Szlaki bardzo trudne zalecane są dla osób dysponujących odpowiednim sprzętem, kondycją i techniką jazdy.

- 1^{/5} szlak bardzo łatwy do pokonania na każdym rowerze, wyłącznie asfaltowy
- 2^{/5} szlak łatwy, dostępny dla niewprawionych rowerzystów, wyłącznie szutrowy lub asfaltowy
- 3^{/5} sporadyczne uciążliwości, zalecany rower górski lub trekkingowy
- 4^{/5} uciążliwy i trudny na krótkich odcinkach, wymagany rower górski
- 5^{/5} uciążliwy (piaszczysty, strome podjazdy, zarośnięty, powalone drzewa) i bardzo trudny na znacznych odcinkach, wymagany rower górski

NAWIERZCHNIA

- Asfalt
- Szutry, ubite dukty
- Piasek

Zależnie od posiadanego roweru oraz kondycji, nawierzchnia szlaku może w znacznym stopniu wpływać na zmęczenie oraz szybkość jazdy. W formie wykresu przedstawiono udział poszczególnych rodzajów nawierzchni.

WALORY

Krajoznawcze,
historia regionu

Widoki,
krajobraz

Technika
jazdy

Unikaty
przyrody

Symboliczne określenie charakteru atrakcji na trasie pozwala dobrać trasę pod kątem indywidualnych preferencji w zakresie krajoznawstwa, historii regionu, widoków, krajobrazu, techniki jazdy i unikatów przyrody.

0 /4 brak danego waloru

1 /4 niewielkie znaczenie dla walorów szlaku

2 /4 przeciętne znaczenie

3 /4 duże znaczenie

4 /4 główny walor szlaku

ROWER

Poszczególne trasy zostały oznaczone zależnie od dostępności dla różnych typów rowerów:

dostępna dla rowerów terenowych (górkich), ewentualnie crossowych

trasa przejezdna dla rowerów z sakwami, ewentualnie miejskich

dostępna dla podróżujących z dziećmi na własnych rowerach lub w przyczepkach, fotelikach, tandemie

trasa przejezdna dla rowerów o wąskich oponach, bez amortyzacji

OZNAKOWANIE ROWEROWYCH I PIESZYCH SZLAKÓW TURYSTYCZNYCH

Dla oznakowania tras turystycznych w Polsce przyjęto pewne standardy. Ich znajomość pozwala sprawnie poruszać się w terenie. Często uważa się, że kolor szlaku oznacza jego trudność. To błąd. Zasada ta dotyczy wyłącznie nartostrad. Obecnie kolor szlaków jest bardzo często przypadkowy.

SZLAKI ROWEROWE

Znak podstawowy

Znak skrzytu

Początek szlaku

Międzynarodowy szlak rowerowy

SZLAKI PIESZE

Znak podstawowy

Znak skrzytu (kąt prosty)

Znak skrzytu (kąt większy)

Strzałka wskazuje kierunek szlaku

Początek szlaku

Źródło

Dojście do obiektu krajoznawczego

Oznaczenie szczytu

Oznaczenie obiektu noclegowego

MAPY SZLAKÓW

- Część zachodnia I
- Część wschodnia II
- Część południowa III

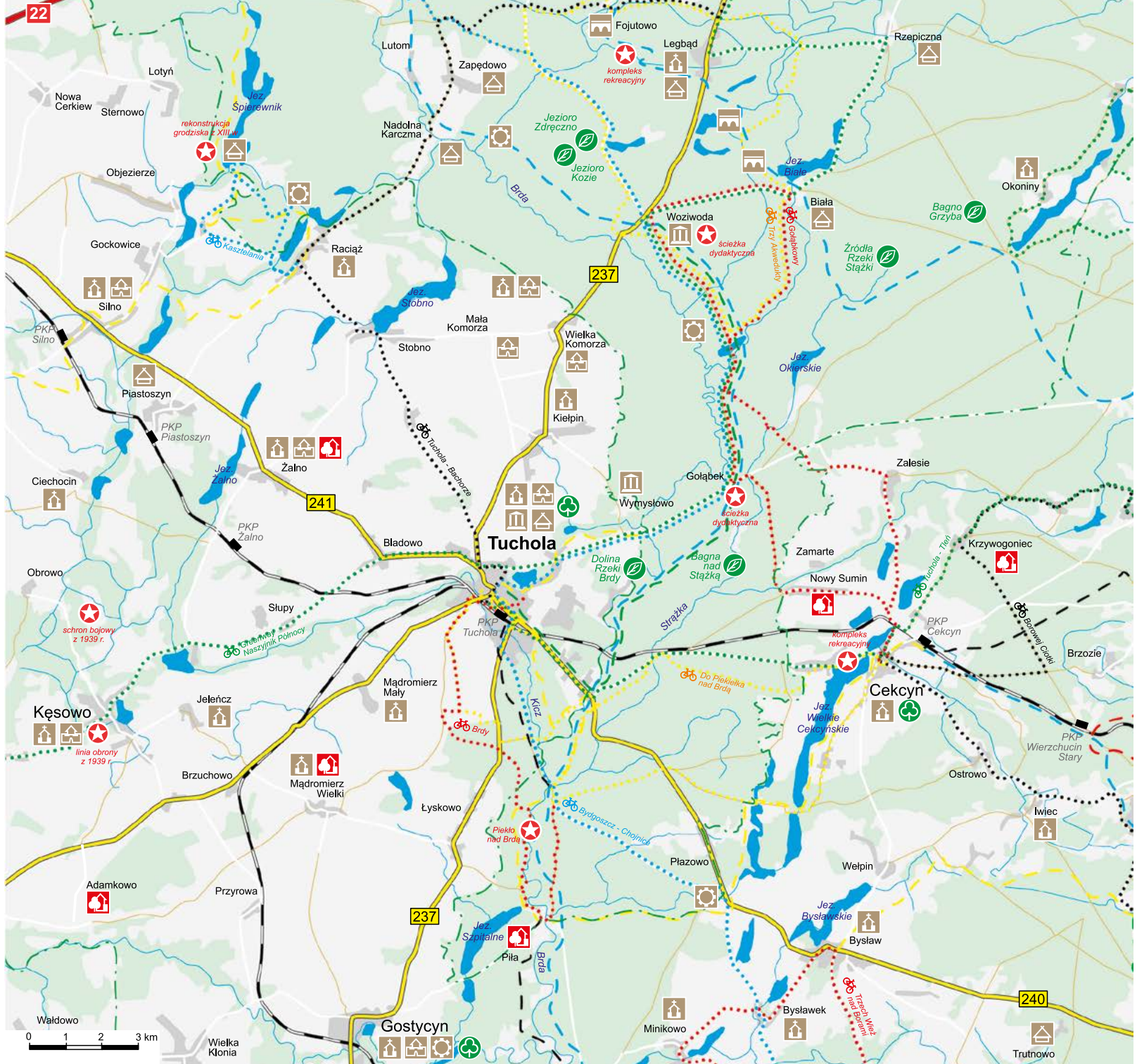
BORY TUCHOLSKIE – PRZEWODNIK ROWEROWY PO POWIECIE TUCHOLSKIM

Mapa szlaków

CZĘŚĆ ZACHODNIA

ZOBACZ
MAPĘ

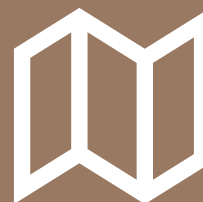
Mapa szlaków

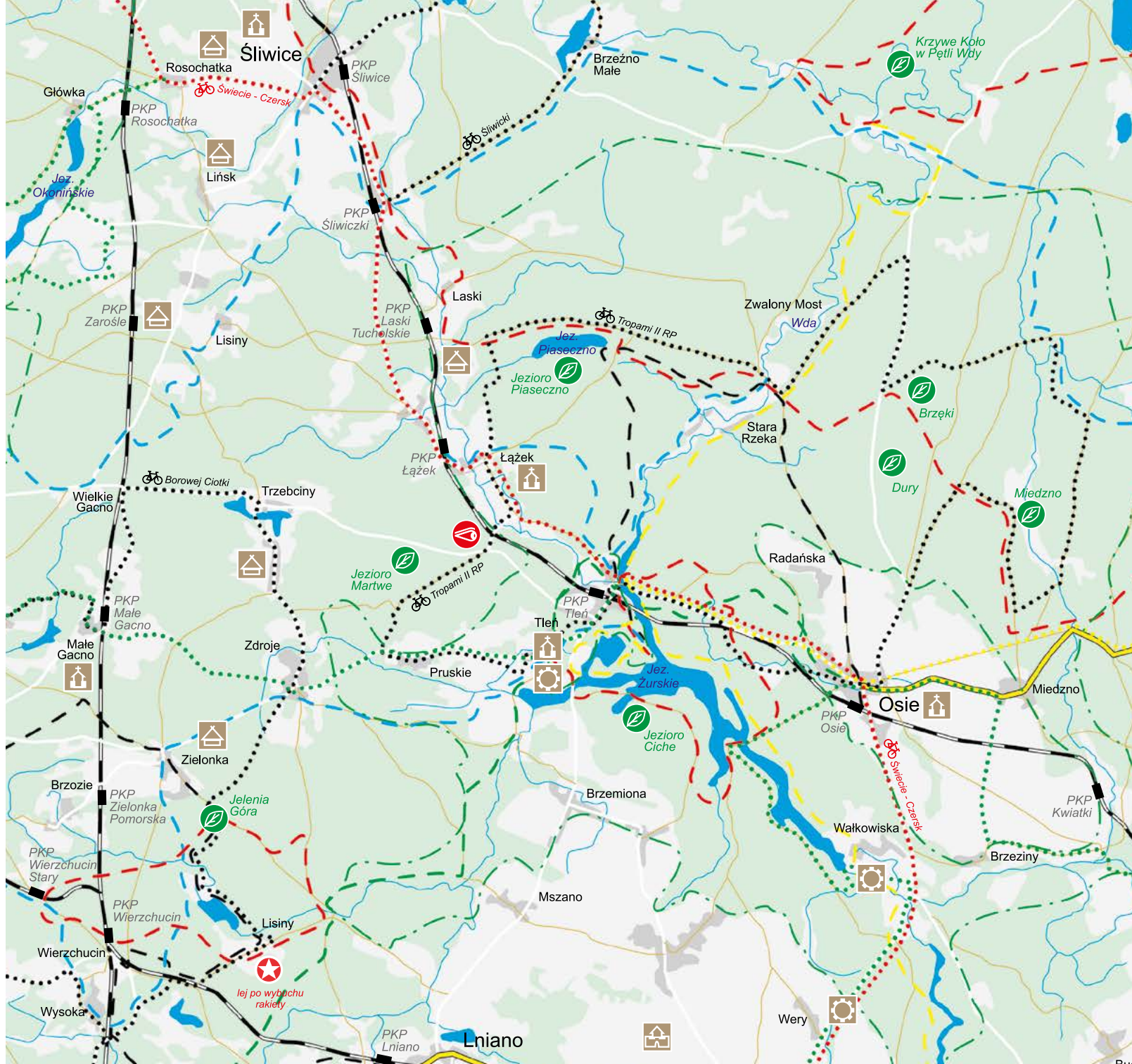
CZĘŚĆ
WSCHODNIA

ZOBACZ
MAPĘ

BORY TUCHOLSKIE – PRZEWODNIK ROWEROWY PO POWIECIE TUCHOLSKIM

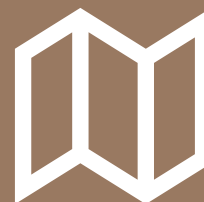
Mapa szlaków

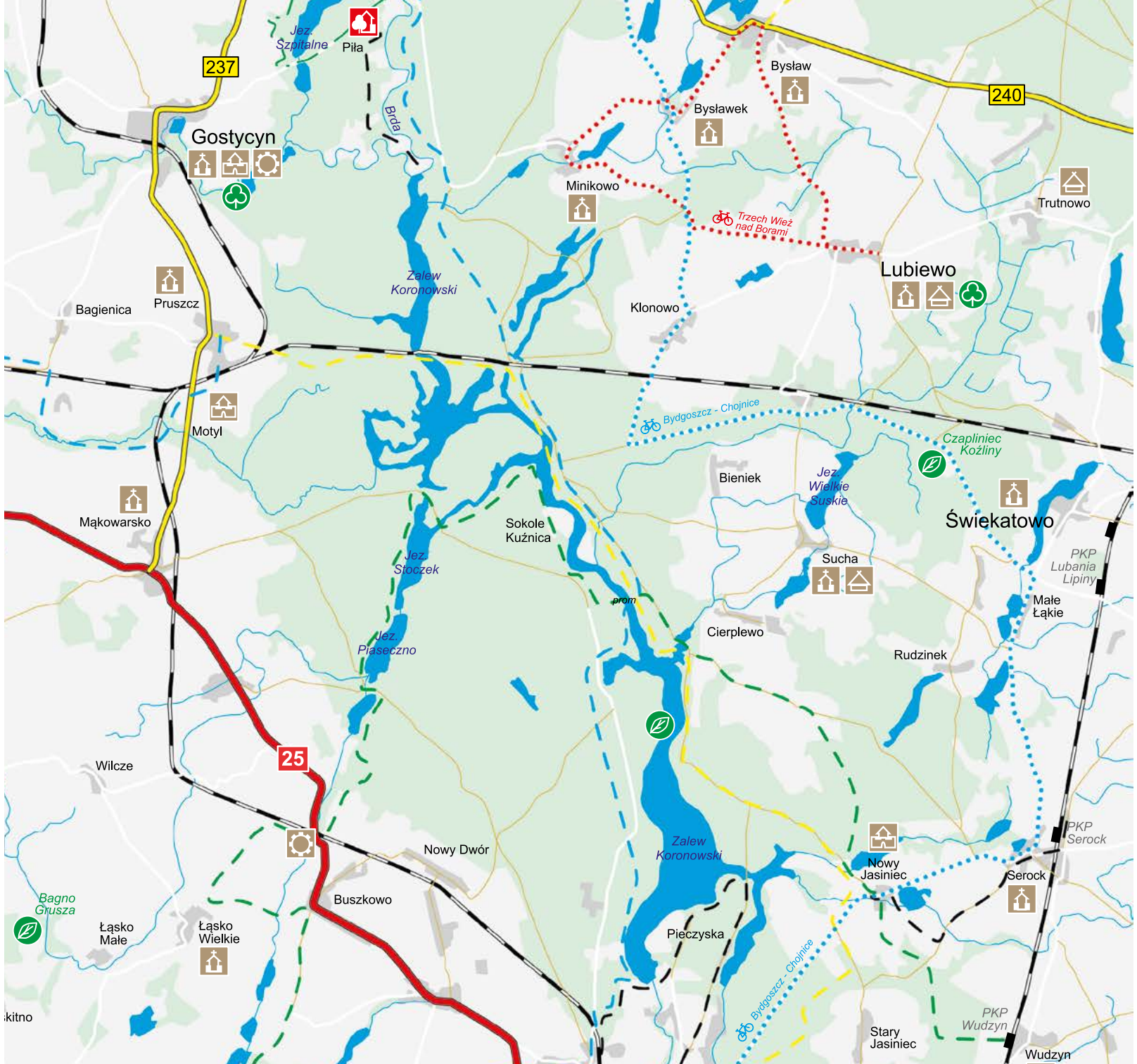
CZĘŚĆ
POŁUDNIOWA

ZOBACZ
MAPĘ

BORY TUCHOLSKIE – PRZEWODNIK ROWEROWY PO POWIECIE TUCHOLSKIM

237

240

25

Gostycyn

Piła

Jez. Szpitalne

Bida

Bysław

Bysławek

Minikowo

Trzech Wież nad Borami

Trutnowo

Lubiewo

Bagienica

Pruszcz

Klonowo

Bydgoszcz - Chojnice

Czapliniec Koźliny

Bieniek

Jez. Wielkie Suskie

Świekatowo

PKP Lubania Lipiny

Małe Łąkie

Mąkowsko

Sokole Kuźnica

Jez. Stoczek

Jez. Piaseczno

Sucha

Rudziniek

Cierplewo

Wilcze

Nowy Dwór

Zalew Koronowski

Nowy Jasiniec

Serock

PKP Serock

Bagno Grusza

Łąsko Małe

Łąsko Wielkie

Buszkowo

Pieczyska

Bydgoszcz - Chojnice

Stary Jasiniec

PKP Wudzyn

Wudzyn

kitno

4 TRASY DLA (prawie) KAŻDEGO

—

4 TRASY DLA (prawie) KAŻDEGO

Trasy prezentowane w poniższej części przeznaczone są dla przeciętnie zaawansowanych rowerzystów. Osoby jeżdżące sezonowo nie powinny mieć problemów z ich przejechaniem. Są to znakowane szlaki rowerowe wytyczone w formie pętli na jednodniowe wycieczki lub długie szlaki dogodne dla weekendowych i dłuższych wędrówek. Przebiegają głównie po bocznych drogach asfaltowych, ale trzeba być też przygotowanym na dłuższe odcinki dróg gruntowych czy fragmenty piaszczystych duktów.

LISTA SZLAKÓW

-   **Szlak Brdy**
-   **Tuchola – Tleń**
-     **Świecie – Czersk**
-   **Borowej Ciotki**
-   **Szlak Gołąbkowy**
- **Do Piekietka nad Brdą**
-   **Szlak Jagielloński „Dwa Miecze”**
-   **Szlak „Kasztelania”**
-   **Szlak Trzy Akwedukty**
-   **Szlak im. ks. dr. Bernarda Sychty**
- **Tropami II RP**
- Pozostałe szlaki rowerowe**

Szlak Brdy

Trasa łącząca Bydgoszcz z Koronowem, Tucholą i Chojnicami. Oprócz stosunkowo krótkich odcinków, prowadzi drogami asfaltowymi. Oznakowanie jest przeciętne, ale mimo to nawigacja nie powinna sprawiać problemów. Szlak dogodny na weekendowy wyjazd z Bydgoszczy w Bory Tucholskie lub wstęp do dłuższej wyprawy po północnej Polsce.

Bydgoszcz – Koronowo – Nowy Jasiniec – Bystawek – Świt – Tuchola – Gołąbek – Woziwoda – granica województwa

PARAMETRY

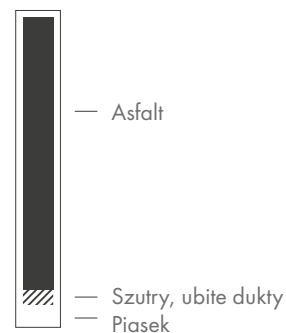
 160 km
Długość

 2-4 dni
Czas

 2 / 5
Trudność

NAWIERZCHNIA

WALORY

 3 / 4
Krajoznawcze, historia regionu

 3 / 4
Widoki, krajobraz

 0 / 4
Technika jazdy

 3 / 4
Unikatny przyrody

Widok na Bysławek

Muzeum Borów Tucholskich

WARTO ZOBACZYĆ

- ★ **Tuchola** – m.in. starówka, Muzeum Borów Tucholskich
- ★ **Nowy Jasiniec** – zabudowa wsi, ruiny zamku
- ★ **Gołqbek i Woziwoda** – ścieżki dydaktyczne

Trasa rozpoczyna się przy stacji kolejowej Bydgoszcz Leśna, a następnie prowadzi leśnymi obrzeżami miasta w kierunku doliny Brdy. Za Bydgoszczą szlak kieruje się na północ bezpośrednio do Koronowa. Ten odcinek w większości pokonujemy nowymi drogami dla rowerów. Dalej odbijamy na północny wschód i w okolicy Świekatowa przekraczamy granicę powiatu tucholskiego.

62 km
Długość

ŚWIEKATOWO → RYTEL

Za Świekatowem, początkowo pośród lasu, a następnie między polami jedziemy w kierunku borowiackich wsi – Klonowa i Bysławka. Otacza nas sielski krajobraz. W Szumiącej na chwilę wjeżdżamy na drogę rowerową przy ruchliwej drodze wojewódzkiej, z której po chwili kierujemy się na mocno wybrakowany asfalt wiodący do osady Świt. To bardzo dobre miejsce do zakończenia etapu, jeśli podróżujemy z namiotem. Nad Brdą jest pole namiotowe wykorzystywane głównie podczas spływów kajakowych.

Od Świt u dzieli nas już tylko 6 kilometrów od Tucholi. „Stolica” Borów Tucholskich zachęca do odwiedzin kameralnym centrum z kilkoma ciekawostkami krajoznawczymi.

Tuchola – warto zobaczyć

- zabytkową starówkę ze średniowiecznym układem ulic i fragmentami murów obronnych
- Muzeum Borów Tucholskich
- Jezioro Głębobczek z kąpieliskiem

Rynek w Tucholi

Miasto opuszczamy ulicą Podmiejską. Skręcamy w prawo w drogę prowadzącą do Tlenia i po chwili docieramy do ściany lasu. Po drodze możemy zjechać w lewo do Muzeum Indian Ameryki Północnej im. Sat-Okha w Wymysłowie.

Indianie w Borach Tucholskich

Sat-Okh – Długie Pióro, pol. Stanisław Suptatowicz, Indianin urodzony i wychowany w puszczech Kanady, syn Polki, uciekinierki z Syberii i wodza plemienia Shawnee. W 2000 roku założył w Borach Tucholskich muzeum indiańskie. W jego zbiorach znajdują się eksponaty przybliżające życie codzienne, duchowe, a także sztukę pierwotnych Amerykanów.

Muzeum Indian w Wymysłowie

Po kolejnych 2,5 km, w okolicy nadleśnictwa Tuchola w Gołąbku, szlak skręca w dobrej jakości drogę szutrową. Zbiega się na niej kilka tras. To malowniczy odcinek, który biegnie równoległe do meandrującej Brdy. Jeśli pojedziemy dalej prosto, to po 600 m dotrzemy do leśnego parkingu. Rozpoczyna się w tym miejscu bardzo interesująca ścieżka przyrodnicza „Jelenia Wyspa”, a przy mijanej po drodze leśniczówce znajduje się park dendrologiczny.

Jelenia Wyspa – 3,5 km przygód

To ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna wyznaczona na terenie rezerwatu Bagna nad Stążką. Prowadzi w zróżnicowanym terenie. Oprócz tablic dotyczących przyrody Borów Tucholskich i gospodarki leśnej, na trasie spotkamy mostki, pomosty, wieżę widokową, strome skarpy i schody.

Po zwiedzeniu tych atrakcji cofamy się do skrzyżowania i skręcamy w prawo. Po ok. 8 km „szutrowka” kończy się przy skrzyżowaniu z drogą wojewódzką nr 237, którą przecinamy. Kolejne kilometry szlaku prowadzą nas do granicy województwa drogą asfaltową, mocno już nadszarpniętą zębem czasu... Dalej szlak wiedzie przez Ryteł do Parku Narodowego Bory Tucholskie w województwie pomorskim.

Tuchola – Tleń

Trasa łącząca zachodnią i wschodnią część Borów Tucholskich. Od Tlenia szlak zmienia kolor na żółty i prowadzi aż do Iławy w województwie warmińsko-mazurskim. Wiedzie mało uczęszczanymi drogami asfaltowymi i gruntowymi.

PARAMETRY

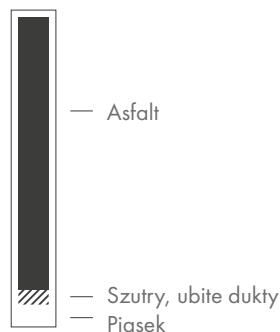
 33 km
Długość

 2-4 dni
Czas

 2 /5
Trudność

NAWIERZCHNIA

WALORY

 1 /4
Krajoznawcze, historia regionu

 2 /4
Widoki, krajobraz

 0 /4
Technika jazdy

 2 /4
Unikaty przyrody

WARTO ZOBACZYĆ

- ★ **Cekcyn** – plaża, strzeżone kąpielisko, wypożyczalnia sprzętu wodnego, place zabaw, amfiteatr, minigolf
- ★ **Krzywogoniec** – tematyczna wioska grzybowa

 33 km
Długość

TUCHOLA → TLEŃ

Tucholę opuszczamy ścieżką rowerową wzdłuż ruchliwej ulicy Świeckiej. W Rudzkim Moście, zgodnie z drogowskazem, kierujemy się na Cekcyn. Po ok. 8 km docieramy do miejscowości. Warto zatrzymać się na plaży, schłodzić w wodzie jeziora czy przejść bulwarem. Wracamy na trasę. Cekcyn opuszczamy ulicami Cisową, Okrężną i Młyńską. Za torami skręcamy w prawo i na najbliższym skrzyżowaniu odbijamy w lewo na Krzywogoniec. Podążamy drogą asfaltową przez Wielkie Budziska, aż do torów w Małym Gacnie. Przekraczamy je i jedziemy prosto w drogę szutrową w lesie. Po ok. 5 km docieramy do Zdrojów. Skręcamy w prawo, a następnie w lewo w drogę asfaltową. Dojeżdżamy do skrzyżowania w centrum wsi, gdzie drogowskaz kieruje nas na wschód. Od Tlenia dzieli nas 7 km jazdy dobrej jakości szosą.

Alternatywna trasa

Żeby ominąć szutrowy odcinek trasy między Małym Gacnem a Zdrojami, możemy skierować się w Cekcynie na Wierzchucin, zgodnie ze znakami czarnego szlaku Borowej Ciotki. Następnie dotrzeć do Zdrojów przez Zielonkę. Trasa ta jest dłuższa o ok. 2 km.

Cekcyn z lotu ptaka

Świecie – Czersk

Jest to fragment długiej trasy łączącej zachodnie Mazowsze z Borami Tucholskimi przez Płock, Włocławek, Toruń, Chełmno, Świecie. Prowadzi spokojnymi drogami asfaltowymi.

PARAMETRY

70 km

Długość

Rower

1-2 dni

Czas

1 / 5

Trudność

NAWIERZCHNIA

— Asfalt

WALORY

4 / 4

Krajoznawcze,
historia regionu

3 / 4

Widoki, krajobraz

0 / 4

Technika jazdy

2 / 4

Unikaty przyrody

Trasa rozpoczyna się przy skrzyżowaniu ulic Wojska Polskiego i Sienkiewicza w Świeciu. Po opuszczeniu miasta prowadzi asfaltowymi drogami przez wiejskie tereny Wysoczyzny Świeckiej. Przed Osiem dociera do kompleksu Borów Tucholskich i przecina dolinę Wdy. Następnie przez Tleń i Łązek kieruje w stronę powiatu tucholskiego.

20 km

Długość

ŁĄZEK → MOSNA

Z Łązka jedziemy przez 7 km do Śliwiczek i kolejne 3 km do Śliwic. Tu na skrzyżowaniu skręcamy w lewo w ul. ks. Sychowskiego, a 300 m dalej w prawo w Podgórną. Szlak prowadzi nas do kolejnej wsi – Rosochatki. Tu na rozjeździe odbijamy w prawo na Lubocień. Jedziemy dosyć monotonną drogą przez las. Przejeżdżamy przez Lubocień i po 2 km dojeżdżamy do skrzyżowania w Lipowej. Tu skręcamy w lewo i po chwili znów wjeżdżamy do lasu. Kolejne 12 km trasy prowadzi nas do dworca kolejowego w Czersku, przecinając po drodze granicę województw.

Drewniana zabudowa w Kręgu

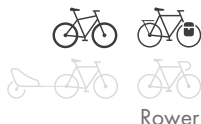

Borowej Ciotki

Najdłuższa spośród trzech cekcyńskich rowerowych pętli. Szlak wytyczono głównie po drogach asfaltowych, ale trzeba przygotować się też na dłuższe odcinki szutrowe i piaszczyste. Większość z nich można ominąć bez nakładania drogi. Istnieje też kilka możliwości skrócenia trasy.

PARAMETRY

 50 km
Długość

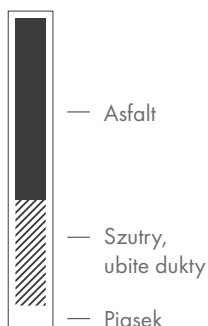

Rower

 4-5 h
Czas

 3/5
Trudność

NAWIERZCHNIA

WALORY

 3/4
Krajoznawcze, historia regionu

 3/4
Widoki, krajobraz

 1/4
Technika jazdy

 4/4
Unikaty przyrody

WARTO ZOBACZYĆ

- ★ **Wierzchlas** – rezerwat „Cisy Staropolskie im. Leona Wyczółkowskiego”
- ★ **Lisiny** – lej po wybuchu rakiety na terenie poligonu Heidekraut
- ★ Rezerwat cisów „Jelenia Góra” im. Kazimierza Szlachetko
- ★ **Wielkie Budziska** – drewniane domy borowiackie
- ★ **Krzywogoniec** – tematyczna wioska grzybowa

 12 km
Długość

CEKCYN → WIERZCHLAS

Przejazd rozpoczynamy przy Urzędzie Gminy w Cekcynie przy ul. Szkolnej. Wieś opuszczamy, kierując się na Wierzchucin. Przejeżdżamy przez wsie Ostrowo i Wysoką. Nową asfaltową drogą mkniemy w kierunku torów, wzdłuż których docieramy do skrzyżowania. Podążając za znakami w prawo, po 2 km dostrzemy do głównej atrakcji szlaku, unikatowego w skali Europy rezerwatu Cisy Staropolskie im. Leona Wyczółkowskiego.

Niezwykły rezerwat

Rezerwat jest wart uwagi z kilku względów. Po pierwsze, chroni rzadko występujące, najstarsze w Polsce skupisko cisów pospolitych. Niektóre z okazów mają ok. 700 lat, a w sumie jest ich ponad 3500! Jest to pierwszy rezerwat przyrody utworzony w Polsce, a drugi w Europie – liczy 188 lat. Miejsce to szczególnie upodobał sobie malarz Leon Wyczółkowski, nazywając je „świętym gajem”. Wielokrotnie tu wracał, tworząc w sumie ponad 100 prac.

- ⚠ Obecnie (wrzesień 2020 r.) rezerwat jest niedostępny dla zwiedzających ze względu na zły stan drzewostanu. Wszelkich informacji dotyczących zmian w tym zakresie należy szukać na stronie internetowej Nadleśnictwa Zamrzemica (zamrzemica.torun.lasy.gov.pl)

 14 km
Długość

WIERZCHLAS → ZDROJE

Po zwiedzeniu rezerwatu wracamy po swoich śladach do skrzyżowania przy torach. Jadąc na wprost, przekraczamy je. Po ok. 1 km, na łuku drogi, wjeżdżamy na leśną drogę. Dojeżdżamy do torów, przy których skręcamy w prawo, żeby po 0,5 km odbić w lewo na przejazd kolejowy. Z lasu wyjeżdżamy w okolicy wsi Lisiny. Jedziemy bitą drogą. Po prawej stronie pojawia się drogowskaz i „mówiący kamień”. Wskazują one pamiątkę po jednej z nieudanych prób rakietowych na poligonie Heidekraut. Jest to głęboki lej po wybuchu rakiety, która musiała spaść i eksplodować krótko po starcie.

Po ruszeniu w dalszą drogę, na skrzyżowaniu przed lasem skręcamy w lewo i kierujemy się na Suchom. Tu, podążając za znakami, odbijamy w prawo i docieramy do okolic leśniczówki Jelenia Góra, gdzie znajduje się kolejny rezerwat cisów, przy nim „mówiący kamień” i tablica informacyjna. Sam rezerwat jest ogrodzony. Dalej szlak prowadzi nas przez 0,5 km bardzo dobrej jakości szutrową drogą i odbija w prawo w leśny dukt prowadzący do wsi Zdroje.

Skrót

Nadkładając niewiele drogi, możemy w tym miejscu zdecydować się na objazd 3 km leśnego odcinka szlaku. W tym celu kierujemy się prosto na wieś Zielonka, gdzie skręcamy w prawo i drogą asfaltową jedziemy do Zdrojów.

Rezerwat Cisów Staropolskie w Wierzchlesie

 24 km
Długość

ZDROJE → CEKCYN

Na głównym skrzyżowaniu skręcamy w lewo (chcąc skrócić trasę o 6 km kosztem jazdy szutrową drogą, możemy też wcześniej skierować się na zielony szlak, który prowadzi prosto do Małego Gacna). Zniszczoną asfaltową trasą docieramy do szosy Tuchola-Tleń. Skręcamy w lewo i jedziemy nią przez 3 km. Bezpośrednio przed torami szlak skręca w lewo. Jedziemy w kierunku Małego Gacna, gdzie spotykamy zielony szlak prowadzący do Tucholi. Za przejazdem kierujemy się w prawo. Przez Wielkie Budziska jedziemy do Krzywogóra – wioski grzybowej. Szlak odbija tu w lewo w szutrową uliczkę, która dalej zmienia się w leśny dukt.

Rezerwat cisów Jelenia Góra

Skrót

Chcąc oszczędzić sobie drogi i trudów piaszczystego leśnego odcinka, można w tym miejscu skrócić trasę o ok. 4 km szosą. Na skrzyżowaniu w Krzywogórze jedziemy prosto i dalej do Cękcyzna poruszamy się zgodnie ze znakami szlaku zielonego.

Jedziemy piaszczystą drogą prosto przez 4 km. W końcu docieramy do skrzyżowania z szosą, w którą skręcamy w prawo. Po kolejnych 4 km dojeżdżamy do centrum Cękcyzna. Ulicą Główną wracamy do Szkolnej i zamykamy pętlę.

Szlak Gołąbkowy

Interesujący szlak w o przebiegu zbliżonym do kształtu cyfry 8. Umożliwia to odbycie wycieczki w różnych wariantach, ale jednocześnie nieco utrudnia nawigację. Na trasie występują trzy miejsca, w których szlak rozchodzi się w dwóch kierunkach. Warto wcześniej zaplanować przejazd na mapie.

Na trasie napotkamy zróżnicowaną nawierzchnię, różnej jakości asfalty, ubite drogi gruntowe i piaszczyste leśne dukty.

PARAMETRY

50 km

Długość

Rower

4-5 h

Czas

3/5

Trudność

NAWIERZCHNIA

Asfalt

Szutry,
ubite dukty

Piasek

WALORY

2/4 Krajoznawcze,
historia regionu**4/4**

Widoki, krajobraz

4/4

Technika jazdy

5/4

Unikaty przyrody

WARTO ZOBACZYĆ

- ★ ścieżki dydaktyczne w Gołąbku i Woziwodzie
- ★ kąpielisko w Białej

21 km

Długość

CEKCYN → WOZIWODA

Podobnie jak w przypadku pozostałych szlaków „cekcyrskich”, przejazd zaczynamy przy ulicy Szkolnej. Skręcamy w prawo w Główną, a następnie razem ze szlakiem zielonym w lewo w Młyńską. Dojeżdżamy do torów, za którymi trasy się rozdzielają. My jedziemy w lewo. Po 300 m nasz szlak rozwidla się. Na potrzeby tego opisu przyjmujemy, że kierujemy się w prawo na Zalesie. Jedziemy prosto na północ przez ok. 3,5 km. W Zalesiu droga łagodnym łukiem skręca w lewo. Po 1,3 km na łuku w prawo odbijamy w lewo w piaszczystą drogę. Na następnym skrzyżowaniu skręcamy w prawo i pośród zabudowań wsi Okiersk dojeżdżamy do skrzyżowania z drogą Tuchola-Tleń. Przecinamy ją i kierujemy się prosto w gruntowy dukt po drugiej stronie.

Po 1 km przecinamy rzekę Stążkę i mijamy leśniczówkę Kiełpiński Most. Po chwili na rozjeździe odbijamy w lewo. Wśród lasów docieramy do skrzyżowania z szutrową, szeroką drogą łąączącą Gołąbek z Woziwodą. Skręcamy w nią w prawo. To interesujący krajobrazowo odcinek przebiegający w sąsiedztwie meandrów Brdy i Bielskiej Strugi. Za stawami dojeżdżamy do kolejnego rozwidlenia naszego szlaku. Kierujemy się na prawo i jedziemy w kierunku Białej. To niewielka wieś z ośrodkiem wypoczynkowym, kąpieliskiem i wypożyczalnią sprzętu wodnego. Na głównym skrzyżowaniu we wsi odbijamy w lewo. Na pobliskim rozjeździe podążamy dalej drogą asfaltową. Po 3,5 km dojeżdżamy do trasy Tuchola-Czersk. Skręcamy w lewo i jedziemy nią ok. 100 m. Szlak skręca w szeroką szutrową drogę w lewo. Warto w tym miejscu pojechać 500 m dalej do osady w Woziwodzie (patrz str. 62).

17 km
Długość

WOZIWODA → CEKCYN

Wracamy na szlak „Szutrówka” po 2,5 km doprowadza nas do mostu na Małym Kanale Brdy. Wyjeżdżamy na łąki i pośród nich dojeżdżamy do skrzyżowania, na którym zjechaliśmy na Białą. Przez ok. 1 km wracamy po swoich śladach w kierunku Gołąbka. Mijamy drogę, którą przyjechaliśmy z Zalesia i dalej mkniemy szerokim duktem. Po chwili po prawej stronie pojawia się punkt postojowy przy punkcie widokowym „Binduga”, z którego można dokładniej przyjrzeć się Brdzie, meandrującej w rezerwacie „Dolina Rzeki Brdy”.

Punkt widokowy Binduga

Binduga

Nazwa punktu widokowego wzięła się od określenia istniejącego tu niegdyś miejsca, w którym składowano i przygotowywano do spławu drewno. Formowano je w tratwy, których spławianiem zajmowali się flisacy.

Kolejne 600 m dzieli nas od skrzyżowania z szosą Tuchola-Tleń. Skracamy na niej w lewo, mijamy leśniczówkę w Gołąbku i skręcamy w prawo przy leśnym parkingu, przy którym rozpoczyna się ścieżka dydaktyczna „Jelenia Wyspa” (patrz. str. 21). Droga początkowo trawersuje, potem wznosi się nad dolinę Stążki. Na pobliskim skrzyżowaniu szlak skręca w prawo i wiedzie dalej prosto przez ok. 3 km. Docieramy do skrzyżowania i skręcamy w asfaltową drogę prowadzącą przez Nowy Sumin.

Ścieżka dydaktyczna „Jelenia Wyspa”

Nowym Sumin borowiacka wioska tematyczna

We wsi zachowało się kilka drewnianych domów borowiackich, a co ważniejsze – kultywowane są tu tradycje kulinarne i rękodzielnicze. Lokalne Koło Gospodyń Wiejskich organizuje m.in. warsztaty wyrobu biżuterii i figurek z siana, ubijania masła w kierzance czy degustację tradycyjnych borowiackich potraw. Wizytę warto zapowiedzieć kilka dni wcześniej, bo część atrakcji wymaga od organizatorów przygotowania.

Opuszczamy wieś, na łuku drogi po lewej stronie mijamy jezioro i dojeżdżamy do skrzyżowania, na którym zgodnie z drogowskazem kierujemy się prosto na Cekcyn. Od tego miejsca po swoich śladach wracamy do Cekcyna.

Plaża w Cekcynie

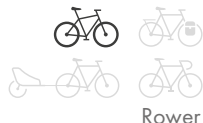

Do Piekietka nad Brdą

Trasa wytyczona niemal wyłącznie po drogach gruntowych. W kilku miejscach uciążliwych ze względu na głęboki piach. Jednak z pewnością jest warta przejechania, bo prowadzi do jednego z najciekawszych miejsc w Borach Tucholskich – uroczyska, zwanego „Piekło nad Brdą”. Jest to przełomowy odcinek Brdy. Rzeka, płynąc głęboko wciętym wąwozem pomiędzy konarami powalonych drzew, rozbijając nurt o kamieniste dno, tworzy niezapomniane widoki i spore wyzwanie dla spływających tędy kajakarzy.

PARAMETRY

 25 km
Długość

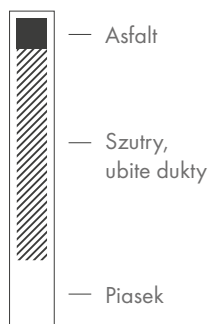

Rower

 2 h
Czas

 2 / 5
Trudność

NAWIERZCHNIA

WALORY

 1 / 4
Krajoznawcze, historia regionu

 4 / 4
Widoki, krajobraz

 2 / 4
Technika jazdy

 4 / 4
Unikaty przyrody

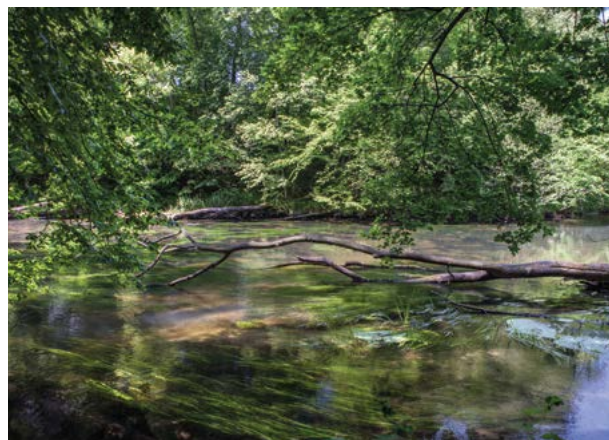
WARTO ZOBACZYĆ

- ★ Rezerwat Dolina rzeki Brdy z „Piekłem” i „Niebem”
- ★ Świt – pole namiotowe z punktem gastronomicznym i miejscem na ognisko

 13 km
Długość

CEKCYN → ŚWIT

Ruszamy z centrum Cekcyzna. Wieś opuszczamy ulicą Wczasową. Zgodnie z drogowskazem na Kruszkę odbijamy w asfaltową drogę prowadzącą w prawo. Jedziemy równolegle do rynnowego Jeziora Cekcyńskiego Wielkiego. Ma ono 4,5 km długości i do 28 m głębokości. Szlak prowadzi nas przesmykiem między jeziorami, a następnie na mostek. Po kolejnych 2,5 km jazdy leśnym duktem docieramy do ruchliwej drogi wojewódzkiej Tuchola-Świecie. Przekraczamy ją i ubitym traktem jedziemy 3 km do skrzyżowania dróg i szlaków przed osadą Świt. Droga prowadząca brukiem w dół kieruje nas do pola biwakowego nad Brdą. Warto jednak odbić tu w lewo w niebieski szlak pieszy (!), który po ok. 1 km doprowadzi nas do Piekła nad Brdą – jednego z najbardziej malowniczych miejsc w Borach Tucholskich.

Piekło nad Brdą

12 km

Długość

ŚWIT → CEKCYN

Wracamy na szlak i po swoich śladach cofamy się do skrzyżowania. Zjeżdżamy w dół. Na polu biwakowym w sezonie funkcjonuje minisklep, są umywalki i toaleta. To dobre miejsce na postój przed drogą powrotną.

Bezpośrednio przed mostem na Brdzie skręcamy w prawo. Jedziemy ok. 2 km leśną drogą, w pobliżu meandrów Brdy. Zgodnie z dawnym przebiegiem szlaku powinniśmy przekroczyć drogę wojewódzką i wjechać w las. Jednak ze względu na niedawne zmiany w krajobrazie jest to niemożliwe. Docelowo trasa w kierunku Cekcyna będzie prowadzić z tego miejsca drogami rowerowymi, z których część jest już oddana do użytku. Póki co, poruszamy się szosą o małym natężeniu ruchu i krótkimi odcinkami ścieżek rowerowych.

Widok z mostu w Świcie

Przed jezdnią drogi wojewódzkiej skręcamy w lewo i ścieżką rowerową jedziemy do Rudzkiego Mostu. Tu skręcamy w prawo i zgodnie z drogowszkazem kierujemy się na Cekcyn. Docelowo również na tym odcinku powstanie droga dla rowerów. Obecnie dostępny jest jej fragment w okolicy mostu na Stążce.

Kąpielisko w Cekcynie

Za mostem i podjazdem po łuku odbijamy w prawo w las. Szlak prowadzi nas duktem przez 4 km, po czym wyjeżdża na pola w okolicy zabudowań Cekcynka. Dojeżdżamy do szosy, kierujemy się w prawo i po chwili jesteśmy na plaży w Cekcynie. Pętlę zamykamy, jadąc ulicami Cisową i Główną do Szkolnej.

Plaża w Cekcynie pełna atrakcji

Amfiteatr, pole do minigolfa, strzeżone kąpielisko, plaża, pomosty widokowe, bulwary nad jeziorem, plac zabaw, wypożyczalnia sprzętu wodnego, qesty – to atrakcje, które wystarczą na przynajmniej cały dzień pełen wrażeń.

Pole do minigolfa w Cekcynie

Szlak Jagielloński „Dwa Miecze”

Szlak szczególnie wart uwagi ze względu na zlokalizowane wzdłuż niego tablice opowiadające historię jednej z trzech wielkich potyczek z Krzyżakami, stoczonych w roku 1410. Są one umieszczone w miejscach ściśle związanych z bitwą pod Tucholą, co znacznie ułatwia wyobrażenie sobie wydarzeń sprzed ponad sześciuset lat.

PARAMETRY

12 km

Długość

Rower

1-1,5 h

Czas

2 /5

Trudność

NAWIERZCHNIA

Asfalt

Szutry,
ubite dukty

Piasek

WALORY

4 /4

Krajoznawcze,
historia regionu

3 /4

Widoki, krajobraz

1 /4

Technika jazdy

3 /4

Unikaty przyrody

WARTO ZOBACZYĆ

- ★ tablice przedstawiające historię bitwy pod Tucholą
- ★ pozostałości młyna i jaz w Piszczku
- ★ panoramę Tucholi w okolicach Wysokiej Wsi

Szlak prowadzi częściowo drogami utwardzonymi, gruntowymi. Są też odcinki piaszczyste. Po drodze pokonamy jeden stromy podjazd w Wysokiej Wsi. Mimo że szlak oznakowany jest w obu kierunkach, ze względu na układ tablic informacyjnych warto przejechać go w opisany poniżej sposób.

Dwa miecze z Tucholi

Legendarne „dwa nagie miecze”, które wielki mistrz krzyżacki Ulrich von Jungingen podarował pod Grunwaldem królowi polskiemu Władysławowi Jagielle, przywiózł tucholski komtur Henryk von Schwelborn. Ich repliki można zobaczyć w Muzeum Borów Tucholskich w Tucholi.

Makieta Tucholi w Muzeum Borów Tucholskich

7 km
Długość

TUCHOLA → SKRZYŻOWANIE ZE ŚCIEŻKĄ ROWEROWĄ PRZY DRODZE NR 237

Wycieczkę zaczynamy przy dużej tablicy z informacją o szlaku, znajdującej się na skwerze przy ul. Szkolnej w Tucholi. Następnie podążamy ulicami: Staromiejską, Sępoleńską, Kolejową, Chopina, Świecką do Bydgoskiej i dalej Czarną Drogą do ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Świeckiej. Jedziemy nią do Rudzkiego Mostu. Zaraz przed mostem zjeżdżamy na drogę gruntową i skręcamy w prawo. Jedziemy prosto. W Piszczku warto zatrzymać się, by przyjrzeć się urządzeniom hydrotechnicznym i pozostałościom młyna. Poruszając się dalej drogami gruntowymi, dojeżdżamy do skrzyżowania z drogą wojewódzką.

Oznakowanie na Szlaku Jagiellońskim

W nurcie Brdy, 300 m od mostu, znajduje się duży głaz narzutowy, zwany Kamieniem Jagiełły.

6 km
Długość

SKRZYŻOWANIE Z DROGĄ NR 237 → TUCHOLA

Skręcamy w prawo na ścieżkę rowerową. Po 600 m skręcamy w lewo, przekraczając szosę. Kawalek jedziemy prosto, odbijamy od ściany lasu w prawo i wśród zabudowań zaczynamy stromy podjazd od Wysokiej Wsi. Na skrzyżowaniu dochodzi czerwony szlak rowerowy „Doliną Brdy”, który będzie nam towarzyszył do Tucholi.

Opuszczamy drogę asfaltową i wśród pól po prawej stronie wypatrujemy panoramy Tucholi. Tablica informuje nas o tym, że widoczną jak na dłoni dolinę przechodziły wojska Jagiełły. Na skrzyżowaniu odbijamy w prawo w dość głęboko wcięty jar. Podążamy szybkim zjazdem. Kolejne dwie tablice informują nas o przebiegu bitwy, która rozegrała się w tym miejscu. Jadąc dalej, na skrzyżowaniu skręcamy w lewo w drogę asfaltową. Ulicami Wiejską, Sępoleńską, Staromiejską zamykamy pętlę.

Widok na Tucholę

Szlak „Kasztelania”

Rekreacyjny, krótki szlak, tworzący pętlę na zachód od Raciąża. Prowadzi do Wysokiej i grodziska położonego nad jeziorem Śpiewnik. Trasa podzielona została na cztery etapy. Każdy z nich przedstawia w formie tablic ciekawą historię związaną z okolicami.

PARAMETRY

12 km

Długość

Rower

1-1,5 h

Czas

3 /5

Trudność

NAWIERZCHNIA

Asfalt

Szutry,
ubite dukty

Piasek

WALORY

4 /4

Krajoznawcze,
historia regionu

2 /4

Widoki, krajobraz

2 /4

Technika jazdy

2 /4

Unikaty przyrody

Ze względu na zniszczenia po nawałnicach w sierpniu 2017 gród jest obecnie (wrzesień 2020) niedostępny dla zwiedzających.

Szlak rozpoczyna się w Raciążu przy rondzie koło kościoła, gdzie łączy się z czarnym szlakiem z Tucholi do Bachorza. Początkowo prowadzi drogą na Piastoszyn, a następnie skręca w drogę na Wysoką i okrąża Jezioro Raciąskie. Po przekroczeniu Raciąskiej Strugi szlak rozpoczyna pętlę. Najpierw do Wysokiej, gdzie znajduje się zespół pałacowo-parkowy, a następnie polnymi i leśnymi drogami w stronę jeziora Śpiewnik, nad którego południowym krańcem znajduje się obecnie częściowo odtworzone grodzisko. Od tego miejsca szlak wraca nieco inną trasą leśnymi drogami przez Raciąski Młyn z powrotem do Raciąża.

Rekonstrukcja grodziska w Raciążu

Szlak Trzy Akwedukty

Trasa wyznaczona w okolicy Małego i Wielkiego Kanatu Brdy oraz związanych z nimi urządzeń i budowli hydrotechnicznych.

Najbardziej interesujący, ale też uciążliwy jest odcinek między skrzyżowaniem za Fojutowem z drogą nr 237 a Białą. W okresie suszy trafimy tam na długie odcinki głębokiego piachu, do pokonania wyłącznie na szerokich oponach lub pchając rower.

PARAMETRY

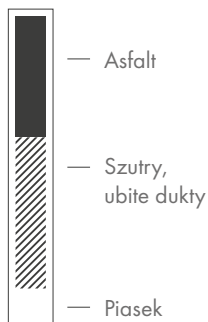
 30 km
Długość

 3-4 h
Czas

 4 / 5
Trudność

NAWIERZCHNIA

WALORY

 3 / 4
Krajoznawcze,
historia regionu

 3 / 4
Widoki, krajobraz

 2 / 4
Technika jazdy

 2 / 4
Unikaty przyrody

Obietnica króla

Wedle legendy budowa urządzeń hydrotechnicznych, mających na celu ułatwienie nawadniania łąk, ma związek z obietnicą króla pruskiego Ferdynanda Wilhelma III. Gdy w 1807 roku, pokonany przez Napoleona, schronił się w Borach Tucholskich, przyrzekł pomóc miejscowym. Stało się to ponad 30 lat później poprzez budowę systemu, który ułatwił nawadnianie okolicznych łąk.

Stacja wodna w Woziwodzie

 10 km
Długość

WOZIWODA → FOJUTOWO

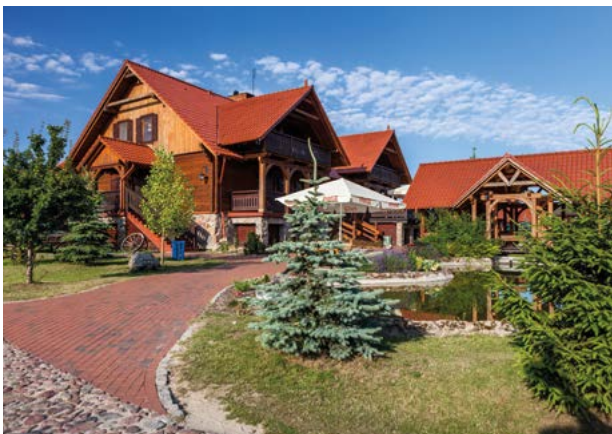
Przejazd rozpoczynamy przed Ośrodkiem Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Woziwodzie. Po przecięciu szosy pierwsze 1,5 km trasy prowadzi piaszczystymi duktami. Ten odcinek można ominąć, jadąc 700 m prosto drogą asfaltową, a następnie skręcając w lewo. Po kolejnych 600 m wracamy na szlak, który jest z lewej strony. Jedziemy prosto drogą mocno nadgryzioną zębem czasu. Po chwili po prawej stronie pojawia się punkt postojowy z wiatami i tablicami informacyjnymi. W tym miejscu warto podjechać 700 m do pobliskiego rezerwatu „Jeziorka Kozie”.

Dojazd do rezerwatu

Z szosy odbijamy w lewo w krótką ścieżkę, którą dojeżdżamy do rozjazdu. Kierujemy się na środkową, szutrową drogę. Po chwili nawierzchnia zmienia się w piaszczystą. Jedziemy cały czas prosto do oznaczonego kamieniem po prawej stronie zbiegu oddziałów leśnych. Tu skręcamy w prawo i po 200 m dojeżdżamy do bramy z tablicami informacyjnymi.

Po powrocie na szlak kontynuujemy jazdę szosą. Po ok. 5 km przejeżdżamy mostem nad Wielkim Kanałem Brdy, za którym szlak skręca w prawo w leśną drogę. Po ok. 2 km droga robi się mocno piaszczysta. Szlak skręca tu w prawo i po dotarciu do drogi szutrowej – ponownie w prawo. Dojeżdżamy do zabudowań. Przed nami wieża widokowa. Kierujemy się w lewo na brukowany deptak, którym docieramy do kompleksu rekreacyjnego w Fojutowie.

Kompleks rekreacyjny w Fojutowie

Fojutowo – warto zobaczyć

- największy w Polsce akwedukt, prowadzący wody Wielkiego Kanału Brdy nad Czerską Strugą
- kompleks rekreacyjny z zespołem basenów, restauracją, wypożyczalnią sprzętu i innymi atrakcjami
- wieżę widokową

11 km
Długość

FOJUTOWO → BIAŁA

Ruszamy w dalszą drogę szosą. Po ok. 2 km dojeżdżamy do skrzyżowania z drogą wojewódzką. Przecinamy ją i jedziemy dalej równoległe do kanału, na rozjeździe odbijając w prawo. Po ok. 2 km, po prawej stronie widzimy niewielki zbiornik wodny w Barłogach.

Akwedukt w Fojutowie

Pierwszym elementem systemu nawadniającego okolice tąki jest zaporę w Myłofie, która spiętrza wody Brdy na wysokość 12 m. Dzięki temu możliwe było nawadnianie tąg położonych wyżej niż koryto rzeki. Następnie spiętrzona woda płynie Wielkim Kanałem Brdy, przecinając akweduktem koryto Czerskiej Strugi w okolicy Fojutowa. Po 21 km dociera do zbiornika w Barłogach, gdzie jego woda jest rozdzielana na mniejsze kanały, Mały Kanał Brdy i tzw. „Suchy Kanał Brdy”, którego budowy nie ukończono ze względów ekonomicznych.

Zakończenie funkcjonowania systemu miało związek ze zmniejszeniem się popytu na siano dla koni, które zostały wyparte przez maszyny w drugiej połowie XX wieku.

Mijamy zbiornik, przejeżdżamy między zabudowaniami i docieramy do szosy, w którą skręcamy w prawo, by po chwili odbić w leśną drogę w lewo. To najbardziej uciążliwy odcinek szlaku. Pojawiają się dłuższe fragmenty grząskiego piachu. Po ok. 1,5 km jazdy przez las dojeżdżamy do Małego Kanału Brdy. Tu trafiamy na kolejny akwedukt (skrzyżowanie Małego Kanału Brdy z Kanałem Węgornia), a nieco dalej pojawia się punkt postojowy. 400 m za nim skręcamy zgodnie ze znakami w prawo i jedziemy piaszczystą drogą prosto przez 1,3 km, gdzie znów spotykamy kanał. Przed mostem skręcamy w lewo. W okolicy szukamy następnego akweduktu (skrzyżowanie Małego Kanału Brdy z doprowadzalnikiem Grzybiec). Droga zmienia się w szutrową. Dojeżdżamy nią do skrzyżowania z szosą, gdzie skręcamy w lewo. Docieramy do niewielkiej wsi Biała. Znajduje się tu jezioro z kąpieliskiem i ośrodek wypoczynkowy, w którym można wypożyczyć sprzęt wodny.

11 km

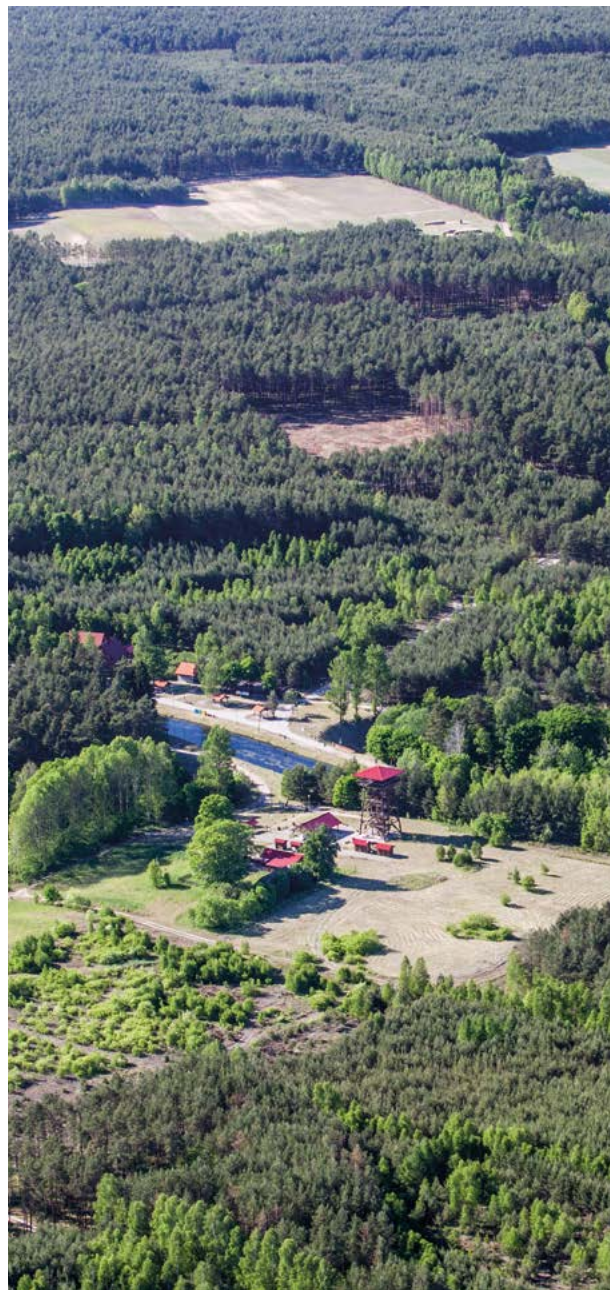
BIAŁA → FOJUTOWO

Długość

Na głównym skrzyżowaniu w Białej skręcamy w prawo. Jedziemy twardą leśną drogą równoległą do Bielskiej Strugi. Po ok. 4,5 km dojeżdżamy do skrzyżowania z drogą szutrową, w którą skręcamy w prawo. Wyjeżdżamy na „Zieloną Łąkę”. Na jej końcu trafiamy na kolejny punkt postojowy. Przejeżdżamy mostkiem i jedziemy prosto szeroką drogą szutrową w kierunku skrzyżowania z szosą. Ok. 500 m przed nią szlak odbija w lewo i leśną drogą dociera do parkingu w Woziwodzie.

Oznakowanie szlaku Trzy Akwedukty

Fojutowo z lotu ptaka

POZOSTAŁE SZLAKI ROWEROWE

16,2 km
Długość

DOLINĄ BRDY

Tuchola – Nowa Tuchola – Wysoka Wieś – Świt – Piła-Młyn – Świt

Trasa głównie terenowa, miejscami dosyć uciążliwa. Prowadzi leśnymi duktami w okolicy doliny Brdy. Warto przed wyjazdem prześledzić jej bieg na mapie ze względu na przeciętne oznakowanie szlaku w terenie.

3,6 km
Długość

OSTROWICKI

Ustronie – jezioro Ostrowite (plaża) – Mosina (droga asfaltowa Czerek-Śliwice)

Jest to krótki szlak pozwalający dojechać z Czereka do lotniskowej miejscowości Ostrowite i urządzonych tam kąpieliska, a następnie powrócić do szlaku, który wiedzie z Czereka do Świecia.

14,8 km
Długość

ŚLIWICKI

Śliwice – Łoboda – Linówek – Brzeźno Małe – Śliwiczki

Szlak zaprojektowano w celu skomunikowania punktu postojowego w Linówku z pozostałą siecią szlaków. Rozpoczyna się w Śliwicach w centrum wsi, gdzie przebiega czerwony szlak z Czereka do Świecia.

Grota NMP z Lourdes w Śliwicach

113 km
Długość

TUCHOLA → BACHORZE

Tuchola – Czerek – Odry – Karsin – Wiele – Leśno – Drzewicz – Bachorze – Chojnice z wariantem od Leśna do Bachorza przez Kaszubę – Rolbik – Laska – Śluza – Swornegacie i Chociński Młyn

Szlak prowadzi zachodnią częścią kompleksu leśnego Borów Tucholskich. Przechodzi przez dwa parki krajobrazowe (Tucholski i Zaborski) oraz Park Narodowy „Bory Tucholskie”. W większości biegnie asfaltami i tylko gdzieniegdzie po gruntowych leśnych traktach.

17,8 km
Długość

OKONIŃSKI

Rosochatka – Mała Rosochatka – Duża Główka – Okoniny – Leśnictwo Jeziorna – Płd. j. Okonińskiego – Zarośle – Okoniny Nadjeziorne – Mała Główka – Mała Rosochatka – Rosochatka

Jest to pętla pozwalająca zwiedzić okolice Jeziora Okonińskiego przez wioski Rosochatka, Okoniny i Okoniny Nadjeziorne.

Jezioro Okonińskie z lotu ptaka

680 km
Długość

GREENWAY NASZYJNIK PÓŁNOCY

międzynarodowy

Szlak łączący w formie pętli 4 województwa: pomorskie, kujawsko-pomorskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie. Prowadzi przez najatrakcyjniejsze rejony Pojezierza Drawskiego, Kaszub i Borów Tucholskich.

Na terenie powiatu tucholskiego biegnie przez teren gmin Tuchola, Cekcyn i Kęsowo.

Kościół w Kęsowie

55 km
Długość

SZLAK IM. KS. DR. BERNARDA SYCHTY

Osie – Żur – Drzycim – Gródek – Osie

Trasa w formie pętli prowadzącej przez najciekawsze miejsca na południe od Osia. Bardzo atrakcyjna pod względem krajoznawczym. Idealna na dłuższą wycieczkę, nawet dla niewprawionych rowerzystów.

Zalew Żurski z lotu ptaka

54 km
Długość

Tropami II RP

Pętla na północ od Osia

Szlak rowerowy oznakowany w formie długiej pętli po północnej części Wdeckiego Parku Krajobrazowego. Prowadzi w okolicy aż 5 rezerwatów. Jego nazwa pochodzi od tajemniczych pozostałości po pracach ziemno-drogowych, które były prowadzone na tych terenach w okresie międzywojennym. Ich ślady są widoczne w terenie do dziś.

5 TRASY DLA POCZĄTKUJĄCYCH I JEŹDŹĄCYCH RODZINIE

5 TRASY DLA POCZĄTKUJĄCYCH I JEŹDŹĄCYCH RODZINNIE

Prezentowane w tej części przewodnika propozycje wycieczek zostały dobrane ze szczególnym uwzględnieniem niezaawansowanych rowerzystów i osób podróżujących z małymi dziećmi. Są to trasy niemal wyłącznie asfaltowe, spokojne, zamykające się w niedługich pętlach.

LISTA SZLAKÓW

Szlak Trzech Wież nad Borami im. Włodzimierza Dębickiego

Wycieczka z Tucholi do Świt, Piły (i z powrotem)

Pętla w okolicy Fojutowa i Woziwody

Pętla w okolicy Adamkowa

Cekcyn – Tleń – Cekcyn

Szlak Trzech Wież nad Borami im. Włodzimierza Dębickiego

Trasa idealna na popołudniową rodzinną wycieczkę. Została wytyczona w formie pętli wyłącznie po bocznych drogach asfaltowych w otwartym terenie między 4 wsiami: Lubiewem, Bysławiem, Bysławkiem i Minikowem. W okolicy Bysławka i Minikowa trafiamy na kilka niezbyt stromych podjazdów.

PARAMETRY

19 km

Długość

Rower

1-2 h

Czas

1 / 5

Trudność

NAWIERZCHNIA

— Asfalt

WALORY

3 / 4

Krajoznawcze, historia regionu

4 / 4

Widoki, krajobraz

1 / 4

Technika jazdy

1 / 4

Unikaty przyrody

WARTO ZOBACZYĆ

- ★ **Lubiewo** – XIX-wieczny kościół św. Mikołaja z punktem widokowym na wieży
- ★ **Bysław** – kościół neogotycki z lat 1886-1888, zabytkowy cmentarz
- ★ **Bysławek** – kościół pw. św. Wawrzyńca z początku XVII w., powstał z przebudowanego dworu Żalińskich, dawnych właścicieli wsi. Obecnie klasztor zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia
- ★ **Minikowo** – niewielka wieś położona uroczu między pagórkami i rynnowymi jeziorami
- ★ **Zamrzenica** – leśna ścieżka edukacyjna, kapliczka ludowa z pnia wielkiej topoli, dąb „papieski”, cis „60-lecia”

Wycieczkę zaczynamy w Lubiewie. Samochód zostawiamy na parkingu przy Urzędzie Gminy. Pociągkiem możemy dotrzeć do Błądzimia, 7 km od Lubiewa. Szlak początkowo prowadzi nas dookoła wsi, którą opuszcza na charakterystycznym skrzyżowaniu tuż za ostatnimi zabudowaniami. Kierujemy się na Bysław. Tu dojeżdżamy do ruchliwej trasy Tuchola-Świecie, gdzie musimy skręcić w lewo. Można uniknąć jazdy jezdnią, korzystając z chodników. Za cmentarzem skręcamy w lewo. Kolejne kilometry trasy prowadzą nas do Bysławka. To malowniczo położona wieś, gdzie warto zobaczyć XVII-wieczny kościół i klasztor.

Bysławek

Ciekawa architektura w Bysławku

Podążając za znakami, na skrzyżowaniu za kościołem odbijamy w lewo. Po krótkim podejździe warto się obejrzeć na sielską panoramę wsi. Jedziemy dalej do Minikowa. Krajobraz zaczyna lekko falować, pojawiają się wąskie jeziora rynnowe. Zaraz za wsią warto skorzystać z plaży i kąpieliska. Ruszamy dalej. Za podjazdem po lewej stronie na horyzoncie pojawia się ponownie panorama Bysławka z wieżą kościoła. Wjeżdżamy do lasu, na którego końcu szlak skręca w lewo w kierunku Lubiewa. Długą prostą dojeżdżamy do wsi, gdzie kończymy wycieczkę.

Trasa nieoznakowana

Wycieczka z Tucholi do Świtu, Piły (i z powrotem)

Trasa nieoznakowana, prowadząca ścieżką rowerową i bardzo dobrej jakości drogą szutrową do rezerwatu Dolina Rzeki Brdy w okolicy Świtu.

PARAMETRY

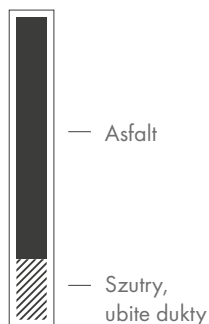
 13 km
Długość

 1 h
Czas

 2 / 5
Trudność

NAWIERZCHNIA

WALORY

 1 / 4
Krajoznawcze, historia regionu

 4 / 4
Widoki, krajobraz

 0 / 4
Technika jazdy

 4 / 4
Unikatowy przyrody

Ruszamy z centrum Tucholi. Ulicą Świecką dojeżdżamy do skrzyżowania z Bydgoską i skręcamy w prawo. Przekraczamy tory kolejowe i jedziemy prosto ścieżką rowerową przez 3,5 km. Skręcamy w lewo na gładką drogę zbudowaną z płyt betonowych i jedziemy w dół w kierunku doliny Brdy. Po 700 m dojeżdżamy do skrzyżowania przy starym dębie. Tu skręcamy w lewo i po 500 m dojeżdżamy do mostu w Świcie. Stąd możemy podjechać leśną drogą do oddalonego o ok. 1,5 km Piekietka (patrz opis szlaku Do Piekietka nad Brdą str. 34). Jadąc dalej 3 km na południe, szeroką szutrową drogą dojedziemy do kolejnej przeprawy nad Brdą – Piły. W Pile znajduje się stacja rowerowa: wypożyczalnia rowerów, miejsca noclegowe, wiatra na ognisko, serwis rowerowy (www.tuchola-rowery.pl). Druga, podobna stacja znajduje się w Teologu.

Wioska górnicza w Pile

Piła – wioska górnicza

W okolicy Brdy od połowy XIX wieku do roku 1939 wydobywano węgiel brunatny w podziemnych kopalniach. Jedną z najlepiej zachowanych – „Montania” – znajduje się w okolicy Piły nad Brdą koło Gostycyna. Lokalne stowarzyszenie BUKO postanowiło wykorzystać ten unikatowy walor i w oparciu o niego stworzyć świetnie funkcjonującą wioskę tematyczną. Turyści indywidualni i grupowi mogą tu korzystać z wielu atrakcji: questów, zwiedzania z audioprzewodnikiem, geocachingu, warsztatów rękodzieła i wielu innych. Więcej informacji: www.buko.org.pl

Wrócić do Tucholi możemy po swoich śladach lub liczącym 2,5 km odcinkiem leśnej drogi szutrowej, która zwykle jest również utrzymana w dobrym stanie. W tym celu przed mostem w Świcie odbijamy w prawo. Po chwili dojeżdżamy do ścieżki rowerowej wzdłuż trasy Tuchola-Świecie przed Rudzkim Mostem. Wracamy nią do Tucholi.

Trasa nieoznakowana

Pętla w okolicy Fojutowa i Woziwody

Trasa stanowi niemal wyłącznie asfaltową alternatywę dla prowadzącego miejscami przez piaszczyste dukty szlaku Trzy Akwedukty (patrz str. 44). Uciążliwe odcinki omija przez Białą, Rzepicznę i Legbąd. Jedyny gruntowy, na krótkich fragmentach piaszczysty, odcinek trasy to 2 km łączące Fojutowo z drogą do skrzyżowania przed Woziwodą.

PARAMETRY

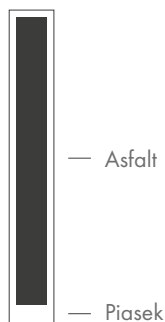
 29 km
Długość

 2-3 h
Czas

 2 / 5
Trudność

NAWIERZCHNIA

WALORY

 4 / 4
Krajoznawcze,
historia regionu

 2 / 4
Widoki, krajobraz

 1 / 4
Technika jazdy

 2 / 4
Unikatowy przyrody

WARTO ZOBACZYĆ

- ★ kąpieliska w Białej
- ★ zabytkową zabudowę borowiackiej wsi w Rzepicznę
- ★ akwedukt, wieżę widokową i kompleks rekreacyjny w Fojutowie
- ★ rezerwat „Jeziorka Kozie”

Ruszamy z parkingu w Woziwodzie. Przez 900 m jedziemy szosą na północ, przejeżdżamy przez pierwsze skrzyżowanie i zaraz za nim odbijamy w prawo. Od tego miejsca aż do skrzyżowania przed Fojutowem będzie nam towarzyszył szlak Greenway Naszyjnik Północy, oznakowany kolorem zielonym. Jedziemy prosto 3 km. Przecinamy Mały Kanał Brdy i po chwili wjeżdżamy do Białej. Znajduje się tu kąpielisko nad jeziorem oraz ośrodek wypoczynkowy z wypożyczalnią sprzętu. Na skrzyżowaniu skręcamy w lewo w kierunku Rzepicznę. Przed nami 5 km jazdy przez las.

Most w Barłogach

Drewniana zabudowa Rzepicznej

Dojeżdżamy do Rzepicznej. Warto tu zatrzymać się na chwilę, ponieważ we wsi zachowało się sporo XIX-wiecznych drewnianych borowiackich domów. Wiele z nich jest utrzymanych w doskonałym stanie. Po zwiedzeniu wsi cofamy się do skrzyżowania z drogą na Legbąd i skręcamy w prawo. Po 2 km drewnianym mostem przekraczamy Mały Kanał Brdy w okolicy Barłogów (więcej informacji o systemie nawadniania łąk, patrz str. 45 i 47). Po kolejnych 2,5 km, w Legbądzie skręcamy w prawo na drogę wojewódzką, z której zjeżdżamy w lewo po 1 km na Fojutowo.

Od tego miejsca wycieczkę kontynuujemy zgodnie z opisem szlaku Trzy Akwedukty (str. 44).

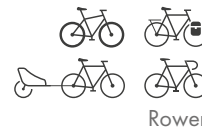
Trasa nieoznakowana

Pętla w okolicy Adamkowa

Niedługa wycieczka w okolicy granicy Krajny i Borów Tucholskich. Poprowadzona w otwartym terenie drogami asfaltowymi.

PARAMETRY

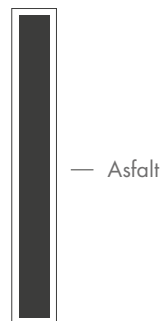
 17 km
Długość

 1-2 h
Czas

 1/5
Trudność

NAWIERZCHNIA

WALORY

 3/4
Krajoznawcze,
historia regionu

 4/4
Widoki, krajobraz

 0/4
Technika jazdy

 2/4
Unikatowy przyrody

WARTO ZOBACZYĆ

- ★ **Adamkowo** – tematyczna wioska ptasia
- ★ **Obrowo – Drożdzienica** – linia umocnień z czasów II wojny światowej

Samochód parkujemy w Adamkowie. Jest to niewielka wieś, zaledwie kilkanaście sielsko położonych domostw. Wśród licznych atrakcji jest tu m.in. ornitologiczna ścieżka edukacyjna, plenerowe Muzeum Ptaka, Ptasi zegar, aleja pomnikowych drzew. Istnieje możliwość uczestnictwa w różnorodnych warsztatach, zwiedzanie okolic z przewodnikiem czy spaceru nordic walking. A wszystko to z powodu licznie występujących różnych gatunków ptaków, które witają nas zaraz po przekroczeniu granicy wioski.

Ptasia Wioska Adamkowo

WIOSKI TEMATYCZNE

Będąc w tej okolicy, warto odwiedzić też pozostałe wioski tematyczne. Trzeba pamiętać, że większość atrakcji, takich jak zwiedzanie czy warsztaty, jest możliwa po wcześniejszym umówieniu się.

- 🌿 **Adamkowo** – ptasia wioska (www.adamkowo.tuchola.pl)
- 🌿 **Żalno** – wioska kwiatowa (www.zalno.tuchola.pl/wioska-kwiatowa)
- 🌿 **Wielki Mędromierz** – wioska miodowa (www.wioska-miodowa.pl)
- 🌿 **Piła** – wioska górnicza (www.buko.org.pl)

Po zwiedzaniu ruszamy na wschód. Przy Ptasim zegarze odbijamy w lewo i mknijemy gładką drogą do skrzyżowania z trasą wojewódzką nr 241. Przekraczamy ją na wprost i jedziemy dalej ok. 3 km do skrzyżowania przed Kęsowem, od którego dzieli nas 1 km. Skręcamy w lewo. Dojeżdżamy do wsi. Możemy tu zrobić przerwę, zrobić zakupy. W centrum skręcamy w lewo na Drożdzienicę. Jedziemy teraz zgodnie ze znakami zielonego szlaku Greenway Naszyjnik Północy.

Po 4 km, po prawej stronie pojawia się drogowaskaz kierujący w prawo do schronów bojowych nr 2 i 3. Warto tu zjechać, żeby zobaczyć budowę tzw. pozycji Rytel.

Schron bojowy pozycji Rytel

Pozycja Rytel

Latem 1939 roku pomiędzy miejscowościami Obrowo a Drożdżenicą wojsko polskie zbudowało 6 żelbetonowych schronów bojowych, mających stanowić pas zaporowy przed ewentualną agresją ze strony hitlerowskich Niemiec. Do dziś 5 z nich zachowało się w bardzo dobrym stanie.

Ptasia Wioska Adamkowo

Po chwili, po powrocie na szlak dojeżdżamy do skrzyżowania, na którym skręcamy w lewo, opuszczając zielony szlak. Po ok. 3 km dojeżdżamy do Pamiętowa. Tu skręcamy w prawo i zaraz potem w lewo na Adamkowo. Trzymając się asfaltowej trasy, zamykamy pętlę w ptasiej wiosce.

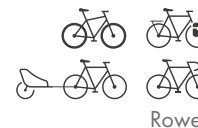
Trasa po fragmentach znakowanych szlaków rowerowych

Cekcyn – Tleń – Cekcyn

Dosyć długa trasa, która, łącząc różne odcinki znakowanych szlaków, pozwala na odbycie wycieczki z Cekcyna do Tlenia wyłącznie drogami asfaltowymi.

PARAMETRY

 58 km
Długość

Rower

 4-6 h
Czas

 1 / 5
Trudność

NAWIERZCHNIA

— Asfalt

WALORY

 3 / 4
Krajoznawcze,
historia regionu

 3 / 4
Widoki, krajobraz

 0 / 4
Technika jazdy

 3 / 4
Unikaty przyrody

WARTO ZOBACZYĆ

- ★ **Trzebciny** – punkt widokowy na wiatrołom
- ★ **Krzywogoniec** – tematyczna wioska grzybowa

 33 km
Długość

CEKCYN → TLEŃ

Ruszamy z węzła szlaków w Cekcynie przy ul. Szkolnej. Jedziemy zgodnie z opisem szlaku Borowej Ciotki (patrz str. 26) aż do miejsca, w którym za torami w okolicy Wierzchucina odbija w leśną drogę w prawo. My jedziemy dalej prosto gładką drogą na Zielonkę. Podążamy cały czas prosto. W Zdrojach kontynuujemy wycieczkę razem ze szlakiem zielonym Tuchola – Tleń (patrz str. 22), którym dojeżdżamy do centrum miejscowości.

Kościół w Zdrojach

Kajakarze na Wdzie koło Tlenia

 25 km
Długość

TLEŃ → CEKCYN

Cofamy się ul. Bydgoską do skrzyżowania z ul. Tucholską, gdzie skręcamy w prawo. Jedziemy nią prosto ok. 8 km, gdzie pojawia się znowu czarny szlak Borowej Ciotki. Wcześniej mijamy wieżę widokową, z której można zobaczyć ogrom strat spowodowanych niedawnym wiatrołomem (patrz str. 70). Poprowadzi on nas do Cekcyna z uwzględnieniem wariantu omijającego leśne dukty (patrz str. 29)

6 TRASY DLA SZUKAJĄCYCH PRZYGODY

6 TRASY DLA SZUKAJĄCYCH PRZYGODY

Osoby poszukujące warunków do jazdy rowerem górskim znajdą w Borach Tucholskich sporo atrakcyjnych i wymagających ścieżek. Najciekawsze pod względem krajobrazu, przewyższeń i wymagań dotyczących techniki jazdy są odcinki tras w okolicy rzek Brdy, Wdy, Stążki i Zalewu Koronowskiego.

Poniżej przedstawiono krótkie charakterystyki kilku pieszych szlaków turystycznych. Większość z nich wytyczana była długo przed popularyzacją roweru górskiego, w miejscach atrakcyjnych, ale często trudno dostępnych. Biegna długimi odcinkami i wytyczenie trasy w formie pętli wymaga korzystania z fragmentów kilku szlaków, innych dróg czy połączeń kolejowych.

Mimo odnowionego oznakowania wielu szlaków, przed wyruszeniem w teren zdecydowanie zaleca się zaopatrzenie w dobrą mapę lub odbiornik GPS. Pozwolą one łatwiej zaplanować trasy i poradzić sobie w razie zgubienia znaków.

Okolice Brdy, Stążki i Zalewu Koronowskiego

Najciekawszych miejsc trzeba szukać na terenie rezerwatu „Dolina Rzeki Brdy”, który ciągnie się od Woziwody do Piły-Młyn. Znajdziemy tu wąskie ścieżki, korzenie, strome podjazdy, szybkie zjazdy i efektowne widoki na meandrującą rzekę i jej dolinę. Nieco inny charakter, ale również bardzo atrakcyjny, ma dolina Stążki na obszarze dwóch rezerwatów „Bagna nad Stążką” i „Źródła rzeki Stążki”. Rejon Zalewu Koronowskiego to przede wszystkim piaszczyste dukty. Najciekawsze są fragmenty tras biegnące w bezpośrednim sąsiedztwie skarpy nad wodą.

LISTA SZLAKÓW

- **Szlak Brdy**
- **Szlak im. Bartłomieja Nowodworskiego**
- **Jezior Koronowskich**
- **Szlak „Partyzantów AK”**
- **Szlak im. L. Wyczółkowskiego**

159,3 km
Długość**SZLAK BRDY**

- Bydgoszcz Brdyujście, róg ul. Łowickiej i Witebskiej
- Janowo, stacja wodna PTTK
- Koronowo
- Sokole-Kuźnica – przeprawa promowa, węzeł szlaków
- Zamrzenica
- Piła-Młyn
- Świt, węzeł 20 szlaków
- Rudzki Most
- Gołąbek
- Zielona łąka
- Woziwoda
- Nadolna Karczma
- Rytel, węzeł szlaków
- Myłof
- Swornegacie, węzeł szlaków
- Małe Swornegacie
- Konarzyny

Rozpoczynający się w Bydgoszczy, a kończący w Konarzynie pieszy szlak Brdy jest jednym z najciekawszych w okolicach Bydgoszczy i Borów Tucholskich. W okolicy Zamrzenicy wkracza na tereny Tucholskiego Parku Krajobrazowego, gdzie mija Piekiełko, a następnie wzdłuż linii rzeki prowadzi turystów na północ do Parku Narodowego „Bory Tucholskie”. Szlak kończy się w Konarzynie, za zachodnimi granicami Zaborskiego Parku Krajobrazowego.

Trasa nadaje się do pokonania przez rowerzystów MTB; kręte, wąskie ścieżki mogą okazać się sprawdzianem umiejętności jazdy rowerem terenowym. Najbardziej techniczne odcinki znajdują się w rejonie rezerwatu „Dolina Rzeki Brdy”.

Piekło nad Brdą

35,5 km
Długość**SZLAK IM. BARTŁOMIEJA NOWODWORSKIEGO**

Tuchola Plaskosz – Wymysłowo – Tuchola stacja PKP – Tuchola Rudzki Most – Tuchola Piszczek – Świt – Piła-Młyn – Szumiąca – jezioro Gwiazda – Jezioro Wielkie Cekcyńskie – Cekcyn, stacja PKP

Szlak upamiętnia urodzonego w Tucholi Bartłomieja Nowodworskiego (ok. 1552-1624), kawalera maltańskiego, dworzanina Stefana Batorego i Zygmunta III Wazy. W okolicach Tucholi szlak prowadzi zachodnim brzegiem Brdy, w granicach Tucholskiego Parku Krajobrazowego, a później wzdłuż ciągu połodowcowych jezior między Szumiącą a Cekcynem. Fragment łączący Świt z Piłą oraz odcinek prowadzący szczytem skarpy na wschodnim brzegu Jeziora Wielkiego Cekcyńskiego można uznać za bardzo ciekawy krajobrazowo.

103,1 km
Długość**SZLAK „PARTYZANTÓW AK”**

Czersk Świecki, stacja PKP – Śliwice – rezerwat Źródła Rzeki Stążki – Biała – Brody – Fojutowo – Łosiny – rezerwat Cisy nad Czerską Strugą – Dąbki – Ostrowite – Krąg – Szlachta

Długi niebieski szlak poświęcony jest pamięci walki zbrojnej polskich partyzantów z hitlerowskim okupantem w czasie II wojny światowej. Na trasie całego szlaku spotyka się tablice Pomorskiego Archiwum Armii Krajowej, które objaśniają historyczne znaczenie oglądanych miejsc. Prócz tego trasa jest atrakcyjna prawie pod każdym względem: rezerwaty przyrody, krajobrazy, ciekawe przyrodniczo lasy, doliny rzek, jeziora, zabytki architektury ludowej.

Pozostałe szlaki piesze w powiecie tucholskim i okolicy

68 km
Długość

**SZLAK IM.
L. WYCZÓŁKOWSKIEGO**

Bydgoszcz Osowa Góra – Samociążek – Nowy Jasiniec – Sokole Kuźnica – Pruszcz

Szlak łączący Bydgoszcz z północnymi okolicami Jeziora Koronowskiego oraz z miejscami związanymi z patronem szlaku Leonem Wyczółkowskim, który w ostatnich latach życia mieszkał w Gościeradzu i tworzył w borowiackich uroczyskach.

Jezioro Koronowskie

15 km
Długość

**SZLAK ZDZISŁAWA
ZAGŁOBY-ZYGLERA**

Wierchy – Grzybek – Tleń

Szlak wytyczony w formie niemal zamkniętej pętli, która otacza Zalew Żurski. Prowadzi leśnymi duktami, miejscami piaszczystymi.

40 km
Długość

**SZLAK IM.
A. HOFFMANNA**

Leosia – Żur – leśna krzyżówka k. Grzybka – Tleń – Stara Rzeka – Błędno

Szlak poprowadzony lasami wzdłuż Wdy oraz brzegów Zalewów: Żurskiego i Gródeckiego przecina cały Wdecki Park Krajobrazowy. Atrakcyjny ze względu na widoki na dolinę Wdy, pomniki przyrody, elektrownie wodne: Żur i Gródek.

Szlak łączy czerwony szlak Zagłoby-Zyglera z dworcem autobusowym w Osiu. Prowadzi w znacznej mierze przez las sosnowy, a pod koniec asfaltową drogą w Osiu.

10 km
Długość

**SZLAK HARCERZY
ŚWIATOWIDA**

Łązek – Tleń – Stara Rzeka

Krótką trasą, która może być fragmentem dłuższej wycieczki po okolicy doliny Wdy w rejonie Tlenia. Najciekawszy i najtrudniejszy fragment prowadzi jej głęboko wciętym dnem od Tlenia do Starej Rzeki.

Pozostałe szlaki piesze

16 km
Długość

SZLAK PO POLIGONIE „HEIDEKRAUT”

Wierzchucin – Wierzchucin Stary – Lisiny – skrzyżowanie z szosą przed Wierzchucinem

Jeden z najnowszych szlaków pieszych w Borach Tucholskich. Poprowadzony został w formie pętli w okolicy Wierzchucina przez teren dawnego poligonu rakietowo-doświadczalnego „Heidekraut”. W tym miejscu od lipca 1944 do stycznia 1945 r. Niemcy przeprowadzali próby z raketami typu V. Do tej pory można tu spotkać leje po wybuchach rakiet, ślady okopów i inne pozostałości po poligonie. Szlak wart uwagi ze względu na umieszczone wzdłuż niego 10 tablic przedstawiających dzieje poligonu, lokalne legendy i ciekawostki.

Główne atrakcje na trasie to lej po wybuchu rakiety w okolicy Lisin i rezerwat cisów „Jelenia Góra” im. Kazimierza Szlachetko.

79 km
Długość

Szlak Jezior Koronowskich

Wudzyn – Sokole Kuźnica – Buszkowo – Byszewo – Koronowo – Samociążek – Koronowo – Stronno

58,5 km
Długość

Szlak „Stu z Nieba”

Szlachta, stacja PKP – Śliwice – Śliwiczki – Laski – Stara Rzeka – rezerwat Brzęki im. Zygmunta Czubińskiego – Lipinki – Borowy Młyn – Bąkowski Młyn – Bąkowo – Warlubie

15,8 km
Długość

Szlak Wielkiego Kanału Brdy

Rytel, stacja PKP – Uboga – Fojutowo – Legbąd

22,1 km
Długość

Szlak im. Pawła Gackowskiego

Bysław, centrum wsi – Kosowo – Wierzchlas – rezerwat Cisy Staropolskie im. Leona Wyczółkowskiego – Dąbrowa – Ostrowite – Błędzim – Rykowisko – Błędzim PKP

30 km
Długość

Szlak im. Kazimierza Sulistawskiego

Lniano, stacja PKP – Huta – Cisiny – rezerwat Cisy Staropolskie im. Leona Wyczółkowskiego w Wierzchlesie – Mukrz – Wierzchucin – Lisiny – Suchom – rezerwat cisów „Jelenia Góra” im. Kazimierza Szlachetko – Zielonka – Cekcyn, stacja PKP

28,8 km
Długość

Szlak Klubu Turystów „Wszędołazów”

Cekcyn, stacja PKP – Wierzchucin Stary – Wysoka – Bieszewo – Zielonka – Zdroje – Wierzchy – Tleń, stacja wodna PTTK

26,7 km
Długość

Szlak „Cisów Staropolskich”

Błędzim, stacja PKP – Rykowisko – Wierzchlas – rezerwat Cisy Staropolskie im. Leona Wyczółkowskiego – Cisiny – Wierzchy – Tleń, stacja PKP

67,8 km
Długość

Szlak „Kasztelański”

Rytel, stacja PKP – jezioro Suszek – jezioro Śpiewnik – Grodzisko Raciąż – Wysoka – Raciąski Młyn – Raciąż – Grochow – Silno – Ostrowite – Obrowo (grodzisko) – Drożdzienica – Góry Kozackie – Pamiętowo – Adamkowo – Bralewnica – Karczewo – Kamienica – Gostycyn – Gostycyn-Nogawica, stacja wodna PTTK

19,2 km
Długość

Szlak Ścieżynka Zagłoby

Osie (PKP) – Radańska – Stara Rzeka – jezioro Piaseczno – skrzyżowanie z niebieskim Szlakiem Harcerzy Światowida – Tleń

4,7 km
Długość**Szlak łącznikowy
Gostycyn-Nogawica – Piła-Młyn**

Gostycyn-Nogawica, stacja wodna PTTK – Piła-Młyn

Szlak pomocniczy, łączący węzeł szlaków w Piła-Młynie ze stacją wodną PTTK w Gostycynie-Nogawicy.

4,7 km
Długość**Szlak Piętaszków**

Stacja wodna PTTK w Tleniu – szlak Zyglera-Zagłoby – szlak Wszędolazów – skrzyżowanie dróg leśnych

19,8 km
Długość**Ścieżka spacerowa
im. dra Kazimierza Karasiewicza**

Tuchola, stacja PKP – Tuchola Rudzki Most – Gołqbek – Zielona tąka – Woziwoda

Ścieżka w większej części pokrywa się z fragmentem niebieskiego Szlaku Brdy.

5,8 km
Długość**Szlak łącznikowy Tuchola – Świt**

Tuchola, stacja PKP – Świt (pole namiotowe)

4 km
Długość**Szlak Zagłoby-Zyglera**

Skrzyżowanie ze szlakiem Zagłoby-Zyglera – Osie

Rezerwat Źródła Rzeki Stążki

Moje notatki

Zadanie pn. „Publikacja przewodników turystycznych promujących obszar LSR - Bory Tucholskie.” realizowane przez Fundację Zrównoważonego Rozwoju Lokalnego „Cisowy Fyrtel” w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2023 „Dekel do borowiackiej grapy”, wdrażanej przez Partnerstwo „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie”.

Wartość operacji: 78.995 zł
www.partnerstwo.borytucholskie.pl

ISBN 978-83-942697-8-4

